

5

ציוני הלכה
 ה"ה"י ע"ז ס"ק פג.
 מקוה שלם אינו נפסל מע"ט.
מסודות הראב"ד
 (יב) וכל בסי ד הל' ג.
 מיהו בסי ג הל' ו וסי ד הל'
 ע' משפור מחצה ומחצה.
 ע"ש הערות.
 (יז) מיהו לא טוב בן בסי ד
 הל' ג בספר ד"ב.
 (עו) הל' ד.
 (עו) ע' לעיל הל' ג.

7 וימקוה שיש בו ארבעים סאה שנפלו עליו אפילו כמה מים שאובין אינו נפסל כדתנן (פ"ז מט) היו בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזור המים למראיהם. ומדלא קא יחיב שיעורא וקאמר שהוא נותן לתוכו עד שיחזור המים למראיהם ש"מ דמקוה שלם אינו נפסל אפילו בכמה מים שאובים ואפילו ברובא (ב*). ואי קשיא לך מאי דגרסינן ביבמות בפרק הערל (ע"ג) מקוה שיש בה ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואמר ר' אסי א"ר יוחנן עד

שינויי מהדרות

11. בהלכה זו חזר בו רבנו ג' פעמים וכחך ארבע מהדרות שונות. (והדפוסים המלווים משוכסים, שיש בהם ערכונ נוסחאות, מקלט ד"ו ומקלט ד"ב, וכנן כחך החו"א יו"ד סוף ס"י קכג שהלכות אינו מתאימה.)
 (א) המהדורה האחרונה ע"ל (כ"ד כ"ו) מוצתה כפנים.
 (ב) לפני זה כתב רבנו (ד"ב וכ"ה) ממחילת הלכה זו עד "מיהו היא וכו'" כמו המהדורה האחרונה מלבד מרוך אמה, והוא לויין כלומות דקות. מיהו סוף הלכה זו, מן "מיהו היא" עד הסוף, כמך בדרך אהות וכו'.
 ומיהו אתחזיא לן דאכתי איבא למימר דשאני הכשירא דמעין מהכשירא דמקוה, דכיון דמיהו קא חסרי ואולי כי חסר ארבעים סאה משחו קא מהנו בהו מחצה דשאובין למפסלינהו והוה כנטל סאה ונתן סאה דביעין דגשתייר רובא רכשרים, אבל גבי מעין שרבה עליו מים שאובין, שאובין קא חסרי, מעין לא קא חסר. הלכך מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות ונפלו בו ארבעים סאה מים שאובים כי חסרי מירי מיד נפסל דהא אימעט ליה מקוה טהרה, אבל אי אידו ארבעים ואחת סאה ויפול בו ארבעים ואחת שאובין כשר עד דחסרי שתי סאין ועוד (ב*).

(ג) לפני זה כתב רבנו (ד"ו וכ"ח) אם כל ההלכה מחילה ועד סופה כזה הלכות, ומקוה שיש בו ארבעים סאה שנפלו עליו אפי' כמה מים שאובין אינו נפסל רתנן (פ"ז מט) היו בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזור המים למראיהם, וביבמות בפרק הערל (ע"ג) גרסינן מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואמר ר' אסי אמר ר' יוחנן עד רובו, ואמרינן עלה מאי עד רובו דלא נשקול רובו לישנא אחרינא דנשתייר רובו, ומסתברא כי האי לישנא ממתניתין דמקואות (פ"ד מט) מים שאובין ומי גשמים שמתערבין בחצר ובעוקה או על מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר מן הפסול פסול מחצה על מחצה פסול אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה, פי' דהיינו שאובה שהמשיכוה, אבל אם היו מקלחין לתוך המקוה, פי' מן הכלי מקלחין למקוה, אם יודע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ידרו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול. אלמא במחצה על מחצה נמי מפסלי (פ"ז מט) ואיבא למשמע נמי מהא מילתא דלעיל (פ"ד מט) דאע"ג דמקוה שלם הוא אם נפלו לתוכו ארבעים סאה מים שאובין

השגות הר"ה

(ב) עוד כתב רבנו על הא דגרסינן ביבמות מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר וא"ר אסי א"ר יוחנן עד רובו ואמרינן עלה מאי עד רובו

לנפש תדרשנו

ובכח"י נשאר מקצת האותיות ולא הצלחתי לפענחם, מיהו משמע שהבין הר"ה שאולי רבנו במהדרותיו הורשה (ע' מבוא בברור איו מהדרותיו זו היתה) ס"ל כותיה במקצת, וצ"ע היכן ניתן לראות שום חזרה בשיטת רבנו, הרי אדרבה, רבנו מביא תוספתא זו כדי לחוק את באורו שהפרת נפסקה בימות הקיץ, שממקום פסיקתה ואילך רוב נוספים פסולים, ואין הבנת רבנו בתוספתא כשיטת הר"ה כלל.
 עוד צ"ע כמה שכ' הר"ה 'התוספתא שהביאונו... הקושיה שהקשה בהיא עורבא וכו'', וגם הכא קשה לעמוד על דבריו מחמת החסרון, וע' שניי נוסחאות (בסוף הספר) דאיבא נוסחי בבב"ג דגרסי הכא דבתוספתא הנ"ל 'מיתרצא' (במקום 'מתקמא' שהובא כאן כשינויי מהדרות) קשייתו לעיל, מיהו אינו מוכן כלל היאך מתיישבת קושיה

הראב"ד דלעיל ע"י תוספתא הנ"ל.
 יג. סכום ידעת רבנו למהדרותיו השונות בדיון נותן סאה ונטל סאה. א. במהר"ק - מחצה שאובין פוסלין מקוה שלם אפילו אם לא נחסר. ויש לרבוני שתי דרכים בטעם דין זה, ע' הערות כב, כג.) ב. במהר"ד - מביא רבנו דעה המקילה שדוקא אם נחסר המקוה ממ' סאה מי גשמים נפסל, ומשמע דלא מכריע, ובס"ד (קצור שער המים) מחמיר. ג. במהר"ב - מיקל כדעה הנ"ל שדוקא אם נחסר, מיהו בס"ד מחמיר. ד. במהר"ב - מקל טפי, שאינו נפסל אלא אם קמו לחו על שער מקוה. מיהו בס"ד מחמיר גם באופנים אחרים, עיי"ש. ולענין אם פוסל במחצה שאובין או ברוב יש סתירות במהדרה זו (ע' ס"ד והערות).

פסלודו דהא ליכא
 מילתא דאמר' לעיל
 על הוזהליו והוה להו
 מטרה ובוחלין וכשו
 הנוטפין, ואם הנוטפ

למשמע נמי כהא מלא
 ונפלו לתוכו מי סאה
 רובא דכשרות. עד כל
 איחא דמכרעא מתני'
 דנשתייר רובו, היכי דתי
 רובו, הוה לאומרי עלה
 מינה כגמרא לית לן לא
 ולא דכריי זה, ומתני' די
 כגון שנפלו אלו ואלו למ'
 מחצה על מחצה פסול.
 אבל אם היו מקלחים לת'
 סאה מים כשרים עד על
 כשר, זה מוכיח שנתחלו
 ריקן מתחילה ונתמלא
 דקמני אם ידוע, אבל מי
 נמ' סאה מים כשאונין
 דאמר מקוה קיש צו מ'
 כשאונין אינה נפסל ולא
 שהוה נפסל נמ' סאה

יט"י. וכשהוא המים
 הנוטפא ברי' וכי"ח, ולמשפ
 הוא א' נא נא' א' ניו"ה הם
 שהוא) הוא אינו (כן מצוי ב
 א"י) נא' (נאמר) (בנאמס חי
 הוא אינו נאמר במים חייב
 שלענין שער בתערוכה לא
 כשם רבנו בנררים מא, רכס
 שהוא. ע"ע בהערות בסמן
 במהר"ב אינה כמו שהובאה
 כ. נידונים החיים אחו
 מי המעין מהני לפסול שם
 בכל דהו (כמבואר במשנה טו
 רבנו דאין הכי נמי דבמקום
 מטורפים. ע"ע בהערה לעיל
 עוד צ"ע, הרי מבואר
 בתחילה, איך אם רבו שאובין

ספר דז"ל הנכס אריבאלי"ז

נסדר ונזכר אלי אפניא אינא דוקווא"ז

6

מסורת הראב"ד
(ג' ע"ג)

רובו. התם משום דנתן ונטל הוא, אבל נתן ולא נטל לעולם אינו נפסל. וטעמא דמלתא משום דכתיב מעין ומקוה מים יהיה טהור, אלמא דומיא דמעין הוא, ומעין אפילו בריבויא לא מיפסיל" בדכתיבנא לעיל"ו. ואי קשיא לך הא דנתן במקואות פרק ד' מים שאובים ומי גשמים שנתערבו בתצר ובעוקה ועל מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר מן הפסול פסול מחצה על מחצה פסול אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה, פי' דהיינו שאובה שהמשיכוה, אבל אם היו מקלחין לתוך המקוה, פי' מן הכלי למקוה, אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ירדו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול. אלמא מקוה שלם נמי במחצה שאובין מפסל ההיא לא קשיא מידי, חדא ואיכא למימר התם בדילכא שיעורא דמקוה מן הכשר קא

שינויי מהדורות

עליו מים שאובין, שאובין קא חסרי, מעיין לא קא חסר.

במקואות בפרק ראשון וכו' למעלה מהן מעין שמימי מעטים שרבו לעי מים שאובין שיה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהו, ומקוה שלם נמי להא מילתא מרמינן ליה. ומסתברא לחומרא דשאני הכשירא דמעין מהכשירא דמקוה כרבעינן למימר קמ"ו. או נמי כיון דמיה קא חסרי ואולי, כי חסרי בהו ארבעים סאה משהו קא מהוננו בהו מחצה דשאובין למיפסלינהו, וה"מ בנטל סאה ונתן סאה דבעינן דגשתייר רובא דכשרים אבל גבי מעין שרבו

(ד) למי זה כחז רבנו נדון אחרת, כן משמע מהשגח הכו"ם הכא וכן מהשגחיו החזקות. ונראה דלא היתה כוונתו נוסחה זו הפיסקה האחרונה "אי נמי וכו'". וכן נשער הניס לרש"י ע"כ ע"כ הונו נכס רבנו דכתיב נדון זה שאינם נוסחאות שלפניו (העמקנו כל דבריו כפי ג' הערה כב, ומקלמ דכתיב הכא בהעמות כב, כג) ונראה שהם ממה"ק ומקומם היה בפיקא "אויכא מאן דלמך וכו'".

לנפש תדרשנו

שנטל אבל כשנתן ולא נטל לעולם אינו נפסל ברובא דשאובין, דכל שנעשה מקוה שלם בתחילה בכשרות אינו נפסל בשאובין דכמעין משוינן ליה לזה ואינו נפסל בתערובת שאובין. ועיי"ש ברש"י דמוכח דאף אם נחסרו מי המקוה באופן שלא נשארו מ' סאה מי גשמים גם כן מכשיר לרעה זו כל זמן שאין נטלים את המים. וע' סי' ג' הל' ו' בהערות. ואם כן מוכח דס"ל לרעה זו כסברת הרא"ש וס"א דהא בהשקפה נעשו ורועין... להטביל בהו. ורעה רבנו, שמכריע להחמיר ועיי"ש ברש"י, מוכח בסי' ג' הערה כב, אינה כן. וכן ע' סי' ב' הל' יג' ובהערות.

יד. עד רובו. לדעת רבנו קאי על שאובין, וכן דעת רג"מ והרשב"ם (נ"ב סו.) והימ"ם וור"ו. פסול מקוה ככה"ג הוא מעיקר הדין לפי המבואר בסי' ג' הל' ג' עיי"ש, וכן משמע מסבראות רבנו הכא במהר"ו ד"ו, עיי"ש. מיהו מרובי רבנו שהועתקו בתוה"ב וע' סי' ג' הערה כב) מוכח שהיה לרבנו צד בסברא שאין זה אלא משום מראית עין (וכדעת הרמב"ם ב"ב סה.) וע"ע בהערה יט, ובסי' ג' הערה ב'. ולענין סברת רין זה ע' סי' ב' הערה כד.

כג. כדבעינן למימר קמן. בהמשך רבנו "אי נמי וכו'" מכאור שמקוה שנחסר, נחסר משעורו של ארבעים סאה משא"כ מעין לעולם מטהר בכל רהו. וצ"ע מה מהני חילוק זה לעניננו. והי' הכא מיירי רבנו אף באופן שלא נחסר (וכמוכח מדבריו למעלה, ונעיק מההמשך "אי נמי"). והנה הרשב"א כשער המים (שער ז) כתב כשם רבנו (וכנראה מהד"ק התלוך: יכפי שהמעין לעולם אינו מתחסר דנובע והולך הוא. מה שאין כן במקוה שהולך ומתחסר וע' גמ' נדה ב' מקוה חסר ואתא") והרי הוא כנתן סאה ונטל סאה. ונראה כנתנו דאף דעדיין לא נחסר המקוה משעורו ואין סיבה מעיקר הדין לפסולו, כיון שרבו של מקוה להתחסר מאליו וסופו להגיע למצב שמחסר שעור דכשרים, יש להחמיר לעולם בנתן רוב שאובין משום סופו. ועדיין צ"ע מנין לרבנו להחמיר כן אטו נחסר, הרי אין לגזרה זו מקור בש"ס. ואפשר דרעה רבנו לגזור כן מרנפשיה ע' שער הפרישה סי' א' הל' כ' ובהערות שם.

טו. משום דנתן ונטל הוא. כדעת הרא"ש נמי המבואר כד"ו בסוף.

טז. מעין אפ' ברבויא לא מפסל. כדעת איכא מאן דאמר כד"ו, עיי"ש ובהערה כא.

יז. מי' מן הכלי למקוה. וכן פירש הרמב"ם ולא כפי' הר"ש שם.

יח. אלמא מקוה שדמ. נראה שמרייק שהיישא קאי באופנים שאיירי הסיפא, והרי הסיפא איירי בהריא גם אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ירדו לתוכו ג' לוגין. ויש לדייק מתוך ראייה זו, דגם באופן שהמשכו השאובין, עדיין פוסלים מחמת דין זה שנעשים השאובים רוב, ולא כדעת אגרות משה (נ"ד סי' קטו). וכבר כ"כ התשב"ץ (ח"ג סי' יט) דלא מהני המשכה. וכן מווייק לקמן סי' ג' הל' ו' עיי"ש בהערה ב'.

כב. להא מילתא מדמינן ליה. ע' רשב"א (שער ז) שכתב בשם רבנו (וכנראה מנוסחת מהדורה קמא: ידשאני התם (נמי יבמות)

מיירי, ועוד אפילו ו
מקוה גינהו עד דנחו
דפסלין למפסלינהו,
פסולין למפסלינהו כ
וקמו להו על שיעור
דהו להו כנתן סאה
ארבעים סאה מים
אשתכח דליכא במק
וארבעים סאה שאו
במקוה אפילו מחצה
חסרי מיה, שאובין ד
כתב רב אחא ו
שאובין פסלוהו. ואי
דכי אתא רב דימי
מצטרפי לארבעים סו
שיש בו עשרים ואחו
משהרת בריבויא וב
דרב דימי ודרבי
מתרווייהו. והו
דברי ר' אליעזר בן י
דלית ביה ארבעים ס
דכי אתא רב דימי
13. כמפורט הקודמות
למקוה פסלוהו דתניא ו
יט. וקמו להו על שעו
שארין פסול דכ"ו שאובין ה
עומרים על שעור מקוה מצו
(ודוק כמה שינה ממה שכ
מריקת בלישנא דברייתא ו
שבמשנה דמקואות פ"ו, דאיי
בשנה כן אלא ארבעים סאה
שאתי, הגאון ר' מרדכי פיין
הדיוק הנ"ל (בדעת הרמב"ם)
קאי לשיטתו כמהדורה זו שו
וא"כ אפשר לדייק בלשון א'
רבנן אלא שלא מעלין שאובין
ונראה שכל זמן שנשארים יח

האדם טמאין מדרבנן. והיינו שמעתיך. וי"א דרישא דספרא אסמכתא בעלמא הוא, ואין לשולחן וטבלא טומאה מן התורה אלא בשיש לה בית קיבול. והכי מוכח בפרק שתי הלחם במנחות (טו, ז). ואם אינן משמשיין לא את האדם ולא את משמשיי זה ברור הוא לדברי הכל שהן טהורין לגמרי. והיינו דאמרינן במסכת סוכה (יג, ז) גבי חיציין, בזכרים כשרה. ואמרינן נמי (סס יט, ז) גבי מחצלת, עשאה לסיכוך מסככיין בה.

ועוד מביאין ראייה מהא דתנן בכלים (פ"ג מ"ח) ומייתנין לה בגמרא במסכת שבת (טו, ה) כלי עץ [כלי עור] כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהם [טהורין] ומקבליהן טמאים, ומקבלי כלי זכוכית אין להם טומאה מן התורה כדמפרש התם בפרק קמא דשבת, ושמע מינה דפשוטים לאו מקבלי טומאה הן כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן. וה"ר שמואל ז"ל שכתב לא אשכחן טומאה לפשוטי כלי עץ אפילו מדרבנן אלא בשראוין למידרס, לא דק.

ע"ב. שאני שאובה דרבנן. יש מפרשיין כל שאובה שבעולם אפילו מלאו בכתף מדרבנן היא. וראיה לדבר זה מה ששנו בתוספתא דמסכת מקוואות פרק שני (ה"א) מקוה שהניחו ריקם ובאו ומצאו מלא טהור מפני שספק מים שאובין למקוה וחזקתן למקוואות כשרין. משמע דאפילו כולה שאובה מדרבנן דהא הניחו ריקם קתני ולא קתני שהניחו חסר. ואי מדאורייתא ספיקא דאורייתא ודאי לתומרא. ועוד דאמרינן במסכת פסחים פרק קמא (יז, ז) גבי [משקי בית - ג'] מטבחיא, בכלין טמאין בקרקע טהורין, [ו]פירש רב פפא בקרקע טהורין משום דחזו למיטבל בה מחטין וצנורות, משמע דאפילו כולה שאובה מדרבנן.

ורבינו תם ז"ל היה אומר דשלושת לוגין מים שאובין בתחילה פוסלין את המקוה מן התורה ואין צריך לומר כולה שאובה, ועל פני המים הוי מדרבנן. והיה אומר דהא דתניא מפני שספק מים שאובין טהור משום דחזקה מאן קא ממלא לה למקוה אדם טמא שצריך טבילה, וודאי לא ממים שאובין מלייה, דהא מידע ידיע [ג' - ה] ידע דלא סלקא ליה טבילה, ולפיכך כשר. וכן משמע התם (פ"ג מ"ג) דקתני מפני שכשרותו מוכיח עליו, פירוש כיון שמלא כשיעור מקוה אני אומר אדם טמא בא ומלאהו לטבול ולא מים שאובין הן.

ומביא ראייה לדבריו מדתנן התם במקוואות (פ"ג מ"ד) ר' אליעזר אומר רביעית מים שאובין בתחילה פוסלין את המקוה ושולשת לוגין על פני המים וחכמים אומרים וכו', משמע מדקא מפליג ר' אליעזר בין בתחילה בין בסוף, משום דבתחילה דאורייתא ובסוף כלומר על פני המים דרבנן. ותניא בספרא (שמיני פ"י פרש"ה ט) בהדיא, אילו אמר מקוה מים יהיה טהור יכול אף מילאו בכתף ועשה מקוה (כתחילה) [בתחילה - ג'] יהא טהור, תלמוד לומר מעין [ויקרא י"א, לו], מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים.

ובעלי-הספרא הראשונה אמרו-אין-אלו-ראיות-דהתם-היינו-טעמיה דר' אליעזר דמחמיר בתחילה יותר מעל פני המים, משום דבתחילה חזו למיטבל בה מחטין וצנורות ומקוה פסול הוא, [ו]הואיל ונקרא עליו שם פסול אינן בטלין, ואפי'

(מג"ג כ, ז) שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה, ואיתמר התם (כ"ה, ז) דווקא בכלי שיש בפיו כשפופרת הנוד. ותנן נמי בפרק ששי דמקואות (מ"ה) השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אלא אם כן היו נקובים כשפופרת הנוד. והרי אותן שבכלי שאובין הן ואעפ"כ כיון שמחזברין למקוה טהורין. ויש שדוחין דהתם כיון שלא נתלשו ולא נשאבו מעולם כשרין, אבל משנתלשו ונשאבו ממש אין השקה מועלת לטבול בהן בכשפופרת הנוד. ואין זה נכון. ובתוספתא במסכת מקוואות (פ"ג ה"ד ע"י"ט הי"ט) הכי משמע כדאמרן.

ואיכא דקשיא ליה הא דגרסינן במסכת יומא בגמרא דבני מערבא בפרק אמר להם (פ"ג ה"ח) ים שעשה שלמה בית טבילה לכהנים היא שנאמר (דה"י"ז ד, ו) והים לרחצה בו [ג' - ה] בפרק אמר להם גבי ים שעשה שלמה שהיו כהנים מטבילין בה. וקשיא [ו]קשיא להו ולא כלי הוא. ומפרקי כההיא דאמר ר' יהושע בן לוי אמת המים מושכת לו מעיטם והיו רגלי [שולים פתוחים] [שבדרום - ירושלמי] [פתוחים] כרימונים, משמע דווקא כמוציא רימון דנפק ליה מתורת כלי, ואמאי, בנקב כשפופרת הנוד סגי. איכא למימר שלא כיון לכך אלא כדי שהמים יכנסו לה כעין [מעין - ג'] עיטם בשפע, והוא הדין דבנקב כשפופרת הנוד סגי. ויש אומרין דהתם שרוב המים נכנסין ונאספין לתוך הכלי, צריך מוציא רימון להוציא מדין כלי לגמרי, אי נמי שלא יטמא הכלי בטומאת הנכנס לתוכו קודם טבילה.

7 ואי קשיא הא דאמרן דמקוה שיש בו ארבעים סאה שלמות תו לא מיפסיל לעולם בשאובה, והא תנן במסכת מקוואות פרק שביעי (מ"ב) מקוה שיש בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר, ואמר ר' יוחנן עלה במסכת יבמות (פג, ז) עד רובו כשר מכאן ואילך פסול. ואמאי, כיון דהווי ביה ארבעים סאה שלמים כשרים היכי מפסיל תו משום שאובה. לא תיקשי (ו)דהתם כיון שנטל ממנו רובו פסול [ג' - ה] נפסול] מפני מראית העין דכיון דנטל ממים כשרין נטל ושאובין נתן, ומיהו עד רובו תלינן לקולא ולא חיישינן. ורש"י ז"ל מפרש לה ביין, כלומר שנפל שם יין ולא שינו את מראיו דמפסיל ברוב, ושאני פסול יין מפסול מים שאובין. וכן הוא ודאי לפי סדר המשנה [ג' - ה] לפי המשנה. L

דף סו ע"א. הועבר מלהלן - הא דאמרינן פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן, איכא למירמא בה, והא פשוטי כלי עץ אשכחן דטמאין מדאורייתא כדאמרינן (בפרק מרובה) [צ"ק כ"ה, ז] מפץ שמטמא בזב [ג' - ה] במת] אינו דין שטמא במת [ג' - ה] בשרץ] ואעפ"כ שהוא פשוטי כלי עץ. ולא קשיא דשאני התם שהן ראויין למדרס. והכי אמרינן בהדיא בבכורות פרק [על] אלו מומין (ל"ה, ה), ואי אין לו תוך לכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה הוא, והא דומיא דשק בעינן, ופריק בהנך דחזו למדרסות.

וכן אם משמשיין את האדם ואת משמשיי טמאין מן התורה, דתניא בספרא (שמיני פרש"ה ו) יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא והדולפקי תלמוד לומר [כל] כלי עץ ריבה וכו', אף אני ארבה את השולחן והטבלא והדולפקי שהן משמשיין את האדם ואת משמשיי אדם. ודווקא משמשיי האדם ומשמשיי, אבל משמשיין משמשיי האדם ואינן משמשיין את

13

משנה זו דהוא הלכה קבוע דנשיית צעדות שהוא מהלכות הקבועות [קמ"ח].

וגם תירוח השני שכתב (בשו"ת החס סופר עט) שהגשמים שוטפים ועוברים, זה נגד הפשוט צמטתה (צמקאות

זוהר דברי החתים דמי נשמים איום בתרביט במי המעיין אלא שוטפים ועוברים

ועדות עט) שוטפים נחצרו עם הזוחלין יחד, וכמבואר ברמב"ם ז"ל (צמקאות ועדות עט) [קמ"ט] וצפירש"י להדיא (שנת סה: ד"ה אלא, ונהי סו. ד"ה מקוואות), וכן מבואר בהר"ש ז"ל (מקואות פ"ה מ"ה ד"ה עין כשרין) שכתב דטובל

צמיהם יחד עין עט, וכן מבואר בהראש"ד (עדות פ"ו מ"ג, וצעלי הנפש שער המים סימן א הלכה ד) והר"ן ז"ל (שנת ל. דפי הרי"ף ד"ה מיהו, ונדרים מא. ד"ה ומכל מקום) [קמ"ט] דאירי צמקום שהוא חוץ למקום (תהליכו) [תהלוכו] מקודם, והיינו ששם המי גשמים על גדותיו, ואפילו הכי כשר צריכי זוחלין. וכן כתב הר"ש ז"ל במסכת פרה פרק ח' משנה י' (ד"ה מי ציים) מי קרמיון ומי פוגה פסולים מפני שהם מי ציים, יעוין עט. אם כן הרי מי ציים דהיה כשר גם שבו מי גשמים, ואפילו לרבי יהודה דצפירא ליה (חולין ק. ושי"ט) מין צמיו לא בטל, וכן מבואר בהשגת הר"ה על צעלי הנפש (שער המים אות א) דלשמואל כשר נחמט דנהרא מכיפי מיצרך (שנת סה:) אפילו צמקום שהגשמים עומדים. ולכן צאמת כל תרופו עט אינס.

אך קושימו לא קשה מידי, דהא צאמת צארתי (לעיל אות ט ואות יג) [קמ"א] שיטת הר"ן והראש"ד להכשיר אפילו צריכי נוטפים צמקום מהלכו מאו, אלמא דלא זולין בזה צמר רובא, ורק צמקום שהמעין מהלך כשר, ורק שלא צמקום (תהליכו) [תהלוכו] מקדם אם הרוצ זוחלים הוי כאלו המעין הולך עט, ואם רבו נוטפין הוי אין מקום (תהליכו) [תהלוכו] עט ולכן אין מטטר צוחלין, וכן לשיטת הר"ש (מקואות פ"ה מ"ו ופ"ה מ"ג) פסול צריכי שאובין אפילו צמקום מהלכו דבטל מיניה עט מעין, אבל צמיעוט

ישוה קושיה החתים מוין במינו לא בטל. דכאן אין חסמט השום ביטול

צדאי טפה אחת לא יפקול ים הגדול, וכמבואר בר"ש ז"ל (שס פ"ה מ"ה ד"ה עין כשרין) צהדיא, ולא שייך כלל ענין ציטול. והמסקנות צמטת (סה: ד"ה שמה) וכמה מקומות (צמרות נו. ד"ה אין המים, וצ"ק ק: ד"ה ואומר) שהקשו דלימא קמא קמא בטל, שפיר הקשו, דכמו דלענין ציטול אמרינן קמא קמא בטל, כמו כן לענין עט מעין לימא קמא קמא בטל ולא נבטל עט המעין מיניה, אבל לומר למאן דצפירא ליה דמין צמיו לא בטל צרו, שיפקול טפה מועטת את

י"ז מים שאובים פסולים לטבול בהם מן התורה, ויש אומרים שאינו רק מדרבנן: כ מקוה שלם אינה נפסלת בשאובה אפילו ריבו אחר כך הרבה שאובין, וגם אפילו יט. בשרש"ע סעיף ג. כ. בשרש"ע סעיף טו וסעיף כ"ד.

ים הגדול, זה לא יאמר אדם מעולם. ואם כן כיון שאין הכרח לצר לומר צוחלין [דפסולין רק] מדרבנן, מהיכי תיחי לומר דאסמכתא צעלמא הוא דצר שאינו מפורש צשום פוסק מהראשונים, והמרומת הדשן (סימן רנד) ומהר"ק (שורש קטו) והצ"ח יוסף (זו: ד"ה וכמז מהר"ק) ודרכי משה (אות ז) כתבו שהוא מן התורה, ודאי לא נחלוק עליהם כדלי, ולדעת כולם (פסולים) [פסולין] דנוטפים צוחילה מן התורה [קמ"ב]. י"ז רוב הפוסקים הסכימו דשאובה מדרבנן [קמ"ג], הלא המה הרמב"ם (הל' מקואות פ"ד וה"ב) [קמ"ד] והראש"ד ז"ל צעלי הנפש (שער המים סימן ג הלכה ג), והר"ש (מקואות פ"ב מ"ג ד"ה שאין) דכתב דאינו פוסל רק משום שצריך להיות הווייתו על ידי טהרה, והר"י ז"ל צמקאות (פסחים ז: ד"ה אלא, וצ"ב סו: ד"ה מכלל) ועוד כמה מהראשונים דכתבו דדרשא דומיא דמעין (מו"כ שמיני פרשתא ט' ה"א) [קמ"ה] הוא אסמכתא [קמ"ה]. ורק רבינו מס (והרשב"א) [והרשב"א] ז"ל (צ"ב סו. רש"ב"ס ד"ה ומתמה גמי ומוס' ד"ה מכלל) כתבו דבכל ענין שאובה מן התורה [קמ"ה].

ד כ דיעה הראשונה הוא דעת רוב הפוסקים [קמ"ה], וכתבו דהא דמתן (מקואות פ"ו מ"ב, וינמות פכ:) נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובא, הוא דוקא לענין מי פירות, אבל צמים כשר אפילו נטל רוב מהמקוה, ופירש

יהיה טהור, תלמוד לומר מעין, מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים". קנו. עיין ברא"ש הלכות מקואות סימן א' ובבא קמא פ"ו סימן ג', ובמרדכי שבעות הלכות מקואות סימן תשמ"ה. קנו. ועיין בבית יוסף דף צ"ז ע"ב בד"ה ומ"ש וד"ה ומיהו וד"ה אבל, מה שהארין בביאור שיטות הראשונים בזה. וראה לעיל בפתיחה אות ג'. קנו. כן הוא דעת רש"י וחוס' יבמות דף פ"ב ע"ב ד"ה נתן-סאה ונטל סאה כשר, ובר"ש מקואות פ"ו משנה ב' ד"ה פעמים מעלין, והרא"ש בהלכות מקואות סימן א' ובבא קמא פ"ו סימן ג' ובשו"ת הרא"ש כלל. ל' סימן ג', וטור סעיף ט"ז דף ק"ב ע"א, ומרדכי שבעות בהלכות מקואות סוף סימן תשמ"ו בשם המהר"ם, ורבינו ירוחם נתיב כ"ד חלק ה' דף דכ"ד טור א' ועיין בבית יוסף דף ק"ד ע"א ד"ה ומ"ש.

והראב"ד סובר דגם במים כשר רק עד רובו וכינו במי פירות. השעם לזה

תחלוקת הראשונים אם פסול שאובין סח"ת או מדרבנן. ולרוב הפוסקים הוא מדרבנן

לרוב הפוסקים זה דמתן סאה ונטל סאה כשר רק עד רובו הוא דוקא במי פירות, אבל במים שאובים כשר אפילו ונטל רוב מחמתה

ספר דברי חיים - מקואות
גאון רב ת"ת גאון גאון
יבא יבא א. נכס פת"ל ל' כיון סימן הארבעה א"ט

לכתחילה יש להחמיר
להחמיר
כדאב"ד

לשיטת הראב"ד
הדין במקוה
שואבה
שהושקה
לכשרה ונפסקה
אח"כ ההשקה

ועל פי זה נמסר קושיות הרא"ש (ה' מקואות סימן א) על הרמב"ם ז"ל (ה' מקואות פ"ד ה"ו וה"ז) [קע"א].
 אך מחמת שרוב הפוסקים פליגו על הראב"ד והרמב"ם ז"ל צוה, לכן נראה להקל (כוותיה) [כוותיהו]°. אך לכתחלה יש להחמיר ללאט דעת הראב"ד והרמב"ם ז"ל כאשר כתב התשב"ץ ז"ל (ס"א סוף סימן יז) מציאו הש"ך ז"ל (ס"ק סג) [קע"ב].
 והנה לפי זה יש לומר דכל שכן אם השיק מים שאובין למקוה לקיימא לן דכשר בהשקה, וכמו שמוצא במשנה (מקואות פ"ו מ"ח) מטהרין

קסת. לכאורה סגי בחסר משהו, וע"כ הגיה בשר"ת מאור יהושע סימן ג' דצ"ל "ונחסר משהו", ועיין מה שהאריך בזה בשו"ת דברי יציב שם י"ד סימן קי"ג אות ה' והלאה. ועיין לשון הראב"ד המובא בשו"ת דברי חיים ח"א הו"מ סימן ל"ז: "הלכך מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות ונפלו בו מ' סאה מים שאובין כי חסרי מידי מיד נפסל וכו' אבל אי איתו מ"א סאה ונפלו בו מ"א שאובין כשר עד דחסרי ב' סאין". (ובראב"ד בפנים הנוסח ב' סאין ועוד). ולפי"ז אפשר דחסרון דברים יש כאן והיו כתובים שני האופנים וכמו בדברי הראב"ד, וצ"ע.

קסט. בדברי רבינו כאן מבואר דבמחצה שאובין ומחצה כשרים פסול לשיטת הראב"ד, וכן כתב להדיא בראב"ד בפנים וכמו שהביא רבינו בשמו בשו"ת דברי חיים ח"א הו"מ סימן ל"ז עיי"ש. אמנם יש להעיר דבתיורו של הראב"ד שהביא רבינו על הקושיא מהמשנה פ"ו משנה ח' משום דהוי רק עד חציו מתבאר דמחצה על מחצה כשר, וכ"ה להדיא שם בראב"ד בפנים, וצ"ע בסתירת הדברים, וכבר עמדו על זה בשו"ת אבני נזר י"ד סימן ע"ד אות ד' ובחיבור לטהרה כלל ב' אות י"ב.

קע. עיין בבעלי הנפש מהדורת הרב אפרים אריאל בוקוולד (בני ברק תשנ"ב) שהביא כל הנוסחאות ומהדורות של הבעלי הנפש, ולפי"ז הדין שכתב הראב"ד שבנחסר מהמקוה צריך שרוב המים במקוה יהיו כשרים זהו מהדורא קדומה של הראב"ד, ולפי רבינו היה מהדורא זו וכמבואר בשו"ת דברי חיים ח"א הו"מ סימן ל"ז ועיי"ש שהביא רבינו לשון הראב"ד, אבל במהדורא האחרונה שיטת הראב"ד דסגי אם רוב מהשיעור של מקוה דהיינו כ"א סאה הם כשרים גם אם יש שאובין יותר מזה יעו"ש, וכן כתב בשו"ת התשב"ץ ח"א סימן י"ז בשם הראב"ד דסגי בזה.

קעא. שהשקה מהן מתניתין על דברי הרמב"ם יעו"ש. ואולי שכוונת רבינו דלפ"ז א"צ לומר כדעת הכסף משנה שם בסברת הרמב"ם שהוא משום מראית עין, אלא י"ל דסברת הרמב"ם הוא מעיקר הדין וכמו לדעת הראב"ד וכמו שכתבנו בהערה הקודמת. ויש בזה נפק"מ לגבי מש"כ דגם בנפסק ההשקה פסול, דהוה רק אם הפסול הוא מעיקר הדין וכמו שכתבנו לקמן הערה קע"ג יעו"ש.

קעב. וכן כתב רבינו בשו"ת דברי חיים ח"א י"ד סימן מ"ב וחז"מ סימן ל"ז, וחז"ב י"ד סימן צ"ח, דלכתחלה יש להחמיר במקום שאפשר עיי"ש. וכן כתב בגידולי טהרה בגבא ס"ק ל"ו, ובלחם ושמלה בלחם ס"ק ק"ט, ועוד הרבה אחרונים. קעג. כסברת רבינו שלדעת הראב"ד דכל שכן שפסול כשנפסק ההשקה, כן כתבו בחיבור לטהרה כלל ב' אות י"ב, ובשו"ת צמח צדק י"ד סימן קע"א, ובגלות עליות פ"ג משנה א' פסקא ב' אות ט'. אבל בחזון איש בליקוטים להלכות מקואות סימן ג' אות ו' כתב שם סבא לחלק, והרי נחמיר כהראב"ד אין הכרח

(התחמוץ מהעליון) [העליון מהתחמוץ]°, מכל מקום אם נפסק ההשקה פסול, דהא קל וחומר אם נחמזבז מ' סאה שאובים ונתערבו יחד כצירא ליה להראב"ד ז"ל דאם נחסר משהו מים פסולים דנתסרו גם מהכשרים, מכל שכן אם נתסרו כל הכשרים כגון שנפסק דבר המשיק(י)° בודאי שפסול[קע"ג], וזה כרבינו ירוחם ז"ל[קע"ד] (נתיב כו חלק ה, דף רכו עור א) מציאו הש"ך ז"ל (ס"ק מ'השאובים)[קע"ז]:
 קע"ז[קע"ח]. ולכן לפי דעת התשב"ץ שנתחמיר לכתחלה כדברי הראב"ד ז"ל בודאי שחוששין לדבריו ז"ל[קע"ח].

להחמיר כרבינו ירוחם, ועיין שם סברתו, וזהו לשיטתו שם באות ב' ואת ג' ולהראב"ד הפסול הוא משום מראית עין עיי"ש. אבל פשוט דאם נסביר כדברי רבינו לשיטת הראב"ד הפסול הוא מעיקר הדין, יש כאן ק"ו וכדברי רבינו. ועיין בשו"ת תשורת ש"י מהדורא תנינא סימן קל"ג ד"ה ומה שכתבתי, מה שהעיר על רבינו כמה שדימה שני הדינים, יעו"ש.

אמנם בשו"ת מהרש"ג ח"א חו"ד סימן ס"ז כתב ד"ל דאפילו לסברת הראב"ד דהפסול הוא מעיקר הדין (ועיי"ש בסימן ס"ב שכתב כן להדיא בדעת הראב"ד) אעפ"כ יש להקל יותר בנפסק ההשקה מבנתן סאה ונטל סאה. וסברתו הוא דבנפסק ההשקה הוכשרו מקודם המים שאובין ע"י מ' סאה מי גשמים, אבל בנתן סאה ונטל סאה המים שאובים שנתוספו אחרי שנטל סאה מן הכשרים לא הוכשרו ע"י מ' סאה מי גשמים. וכן כתב בשו"ת דברי יציב י"ד סימן קט"ז אות ו' ואת ז'. ועיין בשו"ת בית שלמה י"ד ח"ב סימן פ"ו שהביא סברא זו בשם שו"ת חסד לאברהם י"ד סימן ס"ד. (ויש להעיר דהלא הראב"ד פוסל ג"כ כשנתמעטו מי המקוה בלי הוספת שום מים שאובים וכמו שהביא רבינו כאן).

קעד. בדברי רבינו מבואר דיותר קל להכשיר בנתן סאה ונטל סאה מהשקת מקוה שאובין למקוה כשירה שנפסקה משום דבנתן סאה ונטל סאה נתערבו המים ממש, ולפי"ז יתכן הגם שמדברי הראב"ד מוכרח שסובר כרבינו ירוחם, אבל עדיין י"ל דלשיטת רבינו ירוחם יש להכשיר בנתן סאה ונטל סאה, וכן כתבו בשו"ת כתב סופר י"ד סימן צ"ט ד"ה ועוד נ"ל ובשו"ת אמרי ישרוד ח"ב סימן ע"ג אות ג', דגם לשיטת רבינו ירוחם יש להכשיר בצירוף של נתן סאה ונטל סאה, יעו"ש. אמנם יעוין בדברי רבינו בשו"ת דברי חיים ח"א י"ד סימן מ"ב שכתב שם דשיטת רבינו ירוחם הוא כשיטת הראב"ד, יעו"ש.

קעה. ולקמן בחידושי משניות פ"ח משנה א' כתב רבינו דגם בר"ש שם מבואר כשיטת רבינו ירוחם יעו"ש.

קעו. והנה יעוין בדברי רבינו בשו"ת דברי חיים ח"א הו"מ סימן ל"ז שכתב דלגבי מקוה שיש בה חשש נתן סאה ונטל סאה, שיעשו השקה למקוה כשרה לרגע וסגי בזה, אף שלדעת רבינו ירוחם צריך להית' מחובר תמיד יש לסמוך בכה"ג להקל עיי"ש.

ונתקשו האחרונים דלכאורה יש כאן סתירה בדברי רבינו, חדא דכאן כתב רבינו דצריך להחמיר כדברי רבינו ירוחם-ופמו שחוששים לדעת הראב"ד, ושנית דכל החשש שם בתשובה הנ"ל הוא משום שרוצים שיהיה כשר גם לדעת הראב"ד, והלא כדי לצאת דעת הראב"ד כתב רבינו דודאי אי אפשר להקל בהשקה לדג, דא"כ לא נרתיח מזה כלום. (וזה לשון שו"ת צמח צדק י"ד סימן קע"א באופן כזה: וזה-אינו-דממ"ג-למ-אנו-הושעיה-לצאת דעת הראב"ד, והרי הראב"ד ע"כ צ"ל דס"ל כרבינו ירוחם):

בדין מקוה שיש בה מ' סאה דמלא לתוכו בכתף ונחשכין המים נתנו למקוה אחר שטושה בתחילו ושו"תו כשרות הטעם משום דהשקה כו"ש ואף השאובי הם מים כשרין

→ קעו. והנה יעוין בדברי רבינו בשו"ת דברי חיים ח"א הו"מ סימן ל"ז שכתב דלגבי מקוה שיש בה חשש נתן סאה ונטל סאה, שיעשו השקה למקוה כשרה לרגע וסגי בזה, אף שלדעת רבינו ירוחם צריך להית' מחובר תמיד יש לסמוך בכה"ג להקל עיי"ש.

ליקוטים והשממות

סימן כ"ג

להרב כו' מו"ה שמעון שאמטין נ"י האבד"ק פאטיק:

מכתבו הגיעני, ולא ידעתי האך מלאו לבו לטור ש'אזינן שנפלו למקוה חסירה שהוא נגד משניות זכמה מקומות כאשר רמזתי לו בזמכתי הקדום [לעיל יו"ד ח"ב סימן פ"ה]:

שארבו נצפלו למקוה חסר

ומה שמתקש מעלתו לחלק בין מה שנעשה בידי אדם, הגם שמלכד שאין חילוק לענין ציטול כרוז בין מה שהוא ע"י אדם או כלים כמבואר לכל מי שיש לו ידיעה בה' מקואות, אך הלא במוספתא [פ"ב ה"א] מביאה הר"ש ז"ל [מקואות פ"ב מ"ג ד"ה שאין לה] גבז מכתשת שה' נתן בלד המקוה, וראה להדיא שמבואר שם דאפילו בלא חפיסת ידי אדם וזוחל למקוה חסירה פסולה. ורק דשם מכשירים

פסול שארבו נצפלו חסרי

משום ספק מים שאזיזים ג' לוגין דרבנן. וכן מבואר גבי המסנן טיט [שם משנה ו'] שלא בא מידי אדם למקוה, רק ממילא וז למקוה. וכן גבי זרז"ש [שם פ"ג משנה ג'] שחכמים אסרו, לא כן אמרו רק ג' לוגין שנפלו. מזה משמע צהדיא, דאפי' לא הי' בידי אדם כלל, רק ממילא נפלו ע"י זרז"ש פסול. וכן מבואר [שם פ"ב מ"ז] גבי המניח קנקנים, וכמה מקומות עלמו מספר צמשה וצטור וצית יוסף, וכדודו צוה הסתר דבר:

גם מה שכתב דג' לוגין אינו מטעם שמה יצטול בכלים, המעיין יראה דלא כן דיבר, כי לא הי' מעולם רק חדא גזירה לאסור שאזיזין פן יצטול בכלים. ומה שאסרו ג' לוגין למר, ולמר הי' שה' הוא מטעם חשיבות ורחיבה, וענין צמס' עדיות [פ"א מ"ג בפירוש] להראב"ד ז"ל. [אמר המגיה, תשובה זו שייך לחלק שני יו"ד סימן פ"ה]:

חלק א' חושן משפט

סימן ל"ז

הדיוים והשלום לכבוד ידידי בן גיסי הרב המאור הגדול החריף ובקי ושנון שלשלת היוחסין כש"ת מ' יחזקאל פרענקיל נ"י אבד"ק קלאסני יצ"ו: מכתבך הגיעני, והנני להשיבך:

76

ובענין המקוה, שכתבת פלוגתא בית יוסף ורמב"ם, אהפלא הלא זו משנה צרורה [פ"ו דמקואות מ"ב] נתן סאה ונטל סאה, [וציצמות דף פ"ב ע"ב מפרש דמיירין צרזו, ומפרשים מוס' [ע"ש ד"ה נתן, ובזבחים כ"ב ע"א ד"ה נתן] וכל רבני זרפת"ש דאיירי לענין משקין, אבל שאזיזין כשר אפי' ביותר מרוב. והרמב"ם [פ"ד ה"ז] והראב"ד [בספר בעלי הגפש דלהלן] ז"ל מפרשים ליה לענין שאזיזין:

מענה פסול דעו סאה ונטל סאה במקוה

וזה לשון הראב"ד בספר צעלנין הנפש בשער המים [סימן א' ה"ה], ומיהו אהחזיק לן דאכתי איכא למימר דשאני הכשירה דמעין מהכשירה דמקוה, ומסתברא לחומר' דשאני הכשירה דמקוה כדבעינן למימר קמן, דכיון דמיא קא חסרי ואולי כי חסרי ארבעים סאה משהו קא מהני צהו מחלה דשאזיזין למיפסלינהו והוו כנטל סאה ונתן סאה דבעינן דנשמייר רובא דכשרים. אבל גבי מעיין שרצה עליו מים שאזיזין, שאזיזין קא חסרי, מעיין לא קא חסרי. הלכך מקוה שיש צו מ' סאה מכוונות ונפלו צו מ' סאה מים שאזיזין, כי חסרי מידי מיד נפסל דהא אימעטי ל' מקוה טהרה. אבל אי איהו מ"א סאה ונפלו צו מ"א שאזיזין כשר עד לחסרי צ' סאין, עד כאן לשונו. אלמא דלידי' פסול משום שהשאזיזים

באור ששת דאב"ד

~ מים חיים ~

רצמ' מראה מקומות: פתיחה להל' מקואות אות ב'. חלק ההלכות ס"ק כ"ב, כ"ה, ול"ו. תשובות ח"ב סימן פ"ה. ש' עיין ברא"ש הל' מקואות סימן א'. שא' לפנינו במשנה הגירסא: המסנן. ועיין שם במפרשים פירושו. שב' לפנינו במשנה הגירסא: צרזור. שג' ומבואר גם באר היטב בדברי רבינו בחלק ההלכות ס"ק כ"ח. דש' שבהם פסול לטבול מן התורה, ראה מה שכתב רבינו בפתיחה להל' מקואות אות ב', ובחלק ההלכות ס"ק כ"ב,

וס"ק ל"ו ד"ה והנה באמת, והנה אנכי. ש' אולי חסר כאן וצריך להוסיף "ולמר ט' קבין", עיין במסכת עדיות שם בפירוש הראב"ד הנ"ל שמפרש, שהלל שסובר הי' וחכמים הסוברים ג' לוגין הוא מטעם חשיבות, ושמאי שסובר ט' קבין הוא מטעם שיעור רחיצה עיין שם. שו' מראה מקומות: חלק ההלכות סעיף כ'. חידושים על המשניות פ"ה מ"א. תשובות ח"א סימן מ"ב [אות ב']. שז' נדפס כאן רק מה שהשיב לו בהלכות מקואות. שח' מי הם ובירור שיטתם יראה המעיין בחלק ההלכות סעיף כ' ושם במים חיים הערה קמ'.

ס"ו דברי חיים יתקונו
ש"ו דברי חיים
זכרון א"י אבין זכרון שג
דני גמ
דגבורה קריינעו

משלימים דהמים יולאים צוה. ולא כמו שדמית
 להראצ"ד יולא המים הראשונים ומשום הכי רצית
 לומר במשנה [מקואות פ"ו מ"ח] דהמקוה שני' כשירה
 ולא הראשונה, והלא תראה הראצ"ד ז"ל גופא כצירא
 ליה דלא כן הוא, ורק דהמים יולאים צוה, ורק
 לענין ג' לוגין שנפלו תליין להקל, וכך כתוב צהדיא
 לקמן, וגם השלחן ערוך [יו"ד סי' ר"א סעיף כ"ב]
 מציא חילוק זה:

והרמב"ן ז"ל כתב צהדיא צבצא צמרא דף ס"ה [ע"ב]
 גד"ה לנור וזה לשונו, ואי קשיא הא דאמרן
 דמקוה שיש בו מ' סאה שלמות תו לא מפסק לעולם
 בשאיבה, והא תנן במס' מקואות פ"ו [משנה ב']
 מקוה שיש בו מ' סאה נמן סאה ונטל סאה כשר,
 וא"ר יוחנן עלה במס' יצמות [דף פ"ב ע"ב] עד רובו
 כשר, מכאן ואילך פסול. ואמאי, כיון דהווי צי'
 ארבעים סאה שלמות כשרים היכי מפסקיל תו משום
 שאובה. לא תקשי, ודחתס כיון שנטל ממנו רובו
 פסול מפני מראית העין, דכיון דנטל ממים כשרים
 נטל, ושארצין נתן. ומיהו עד רובו תליין לקולא ולא
 חיישינן. ורש"י ז"ל [יבמות שם ד"ה נהן] מפרש לה
 ציין, כלומר שנפל שם יין ולא שינו את מראיו דמפסק
 צרוב, ושאיני פסול יין מפסול מים שארצין, וכן הוא
 ודאי לפי סדר המשנה, עד כאן לשונו:

ומבולא נפל כל קושימך. דלוקא צנטל רובו גזרו
 משום שיראו שיש רוב שארצין, אבל צפחות
 מרוב לא גזרו. וכן צמעין לא גזרו, דמעין מטהר
 ככל שהוא ולא שייך גזירה:

ולא ידעתי מי הגיד לך טעם הגזירה, שעל ידי זה
 רצית לחלק כיון דרואין מרובות, וזה דבר שאינו,
 ורק הטעם שרוב שארצים יאמרו שארצים כשרים:
 ומה שהבאת מדרכי משה לא ידעתי, הלא דברי
 הדרכי משה הוא משנה שלימה צמקואות פרק
 א' משנה ז' דמעין כשר אפי' רוב שארצים שם:
 ומה שרצית לומר צמשנה [פ"ו מ"ה הנ"ל] דהפירוש

הוא דאחרונה כשרה וראשונה פסולה. מלכד לכר
 הודעתיך [לעיל] דדעת הראצ"ד גופא אינו כדצריך,
 אך צמשה גופא אי אפשר לומר כן, דהתנא נותן
 ענה לתקן מקוה, ויאמר דנפסול מקוה שהי' כשר
 צאמת צלא שום תיקון, ויפסלנה ועל ידי זה יכשיר
 אחרת ע"י ציטול או הדחת המים, וזה דבר שאינו
 מתקבל:

ומה שרצית לומר דהרמז"ס רק לכחלה פוסל. יעוין
 ציצמות צפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש שם
 צפרק הערל [דף פ"ג ע"א וע"ב] דלפי פירוש
 הרמז"ס [פ"ד ה"ן] דמשנה איירי צשארצין, וא"כ הרי
 דציטור מרוב פסול:

ולכן הדבר צרור ללהרמז"ס והראצ"ד והרמז"ן ש"א
 ז"ל מקוה זו פסולה. ולהרמז"ס יוכל להיות
 דהטעם משום מראית עין כדברי הרמז"ן ז"ל. אבל
 להראצ"ד לפי הנראה מפשט דבריו משמע שהוא
 מדאורייתא. אך מש"ס יצמות הנ"ל נראה להדיא
 שהוא דרבנן, ואך על כל פנים שאינו מפני מראית
 עין, רק פסול ממש כמו שיראה המעיין בדבריו:

והנה לדינא רוצא דרוצא מכשירים, וכן פסקו הבית
 יוסף ורמ"א ז"ל בשלחן ערוך [סימן ר"א סעיף
 כ"ד]. אך הש"ך [ס"ק ס"ג] הביא בשם הרשב"ץ ז"ל
 [ח"א סימן י"ן] להחמיר. וצאמת נכון להחמיר,
 דהאך שייך לטבול נשים צמקוה שפסולה בודאי לדעת
 הרמז"ס והראצ"ד והרמז"ן ז"ל. ובודאי מקוה זו
 פסולה, ורק שיעשו נקב צהמקוה, ולחצרו ע"י קנה
 להצאר שבו נאספים המים, שלדעתי יש על כל פנים
 ארבעים סאה מי גשמים צבור ובהכי סגי כמבואר
 צמשנה [פ"ו משנה ח' הנ"ל] מטהרין התחתון
 מהעליון. והגם שיש פוסקים דלרצ' להיות החיצור
 תמיד כמבואר בשלחן ערוך [עין ש"ך יו"ד סימן ר"א
 ס"ק ק"צ צ"ש], על זה יש לסמוך צכהאי גוונא להקל
 על כל פנים ככל פעם שיראו שניטל הרוב, יכשירו
 כנ"ל. א' וישב תרי"א לפ"ק צאנו:

ח"א חו"מ סימן לו

ח"א חו"מ סימן לו

ח"א חו"מ סימן לו

ח"א חו"מ סימן לו

ח"א חו"מ סימן לו

ח"א חו"מ סימן לו

ח"א חו"מ סימן לו

ח"א חו"מ סימן לו

~ מים חיים ~

שם זו לשון המשנה שם: מעין שמימיו מועטין ורבו עליו מים
 שאובין, שוה למקוה לטהר באשבורן, ולמעין להטביל בו
 בכל שהוא, עד כאן לשונה. הרי שעל כל פנים המעין כשר
 לטבול בו אפילו בכל שהוא, רק שהמים צריכים להיות
 דוקא באשבורן.
 שי מפסולו, וזו לשון המשנה שם: מטהרים את המקואות,
 העליון מן התחתון, והרחוק מן הקרוב. כיצד, מביא טילון
 של חרס או של אבר, ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא
 מים, ומושכו ומשיקו. אפילו כשערה, דיו. היה בעליון
 ארבעים סאה ובתחתון אין כלום, ממלא בכתף ונותן לעליון,
 עד שירדו לתחתון ארבעים סאה.
 שיא עיין לעיל במים חיים הערה שח.
 שיב ורבינו הביא לעיל בח"א יו"ד סימן מ"א ד"ה וגם בענין
 ההשקה, ובעוד כמה מקומות, בשם הרא"ה ז"ל, שכשעושים
 מקוה צריכים לעשותו לכחלה לצאת כל השיטות כי הוא

עיקר טהרת קדושתן של ישראל.
 שיג וכן כתב רבינו בחלק ההלכות ס"ק כ': מחמת שרוב
 הפוסקים פליגו על הראב"ד והרמב"ם ז"ל בזה, לכן נראה
 להקל כוותיה[ן]. אך לכחלה יש להחמיר לצאת דעת הראב"ד
 והרמב"ם ז"ל, כאשר כתב התשב"ץ ז"ל [הנ"ל] מביאו הש"ך
 ז"ל [הנ"ל], עד כאן לשונו. וכך כותב להחמיר לעיל בח"א
 יו"ד סימן מ"ב [אות ב'], עיין שם.
 שיד לפנינו הגירסא: מטהרין את המקואות העליון מן התחתון.
 שמו בשם רבינו ירוחם [נכ"ו ח"ה רכו], ומביאו גם הבית יוסף
 (סוף דף ק"י ע"א) ד"ה ומ"ש רבינו ולאחר שנתערב.
 ובחידושים על המשניות פ"ח מ"א הוכיח רבינו שגם הר"ש
 (שם בסוף פירוש המשנה) כתב כן. - ורבינו עצמו כתב
 להחמיר כמותו, עיין שם בחלק ההלכות סוף ס"ק כ', ולעיל
 בח"א יו"ד סימן מ"ב [אות ב'], ובמים חיים שם הערה לו.
 ועיין עוד בילקוט הערות כאן.

דמקוה שיש בו מ' סאה אינו נפסל בשאובים אפי' נתן לתוכו אלף סאין שאובין מ"מ היינו כשלא חזר ונטל מהמים שבמקוה. אבל אם חזר ונטל הרי נחסרו מ' סאה כגון ממקוה שיש בו מ' סאה כשרין ושפך לתוכו מ' סאה שאובין ואח"כ חסרו המים סאה א' המקוה פסולה כדין מקוה שאין בו מ' סאה מים ונפסל בג' לוגין שאובין אינן השאובין שבו מכבר פוסלין אותו והרמב"ם מחמיר ג"כ בנתן סאה ונטל סאה עד רובו. ואע"ג דבש"ע סעיף כ"ד פסק שלא כדבריהם ומשנה שלימה פ"ז דמקוואות מסייע ליה דתנן היו בעליון מ"ס ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ"ס. מ"מ הש"ך שם ס"ק ס"ג כ' להחמיר לתתלה כהראב"ד וכמ"ש התשב"ץ. ולא ידעתי איך יתרוצו משנה הנ"ל ואולי יאמרו דהתם מיירי כשיש אח"כ עירוב מקוואות ע"י סילון שמחבר ב' המקוואות וה"ו כשיש מ' סאה כשרים יחד (שוב ראיתי תירוץ ע"ז בהראב"ד בפ"י משנה פ"ג בור שהוא מלא כו' מחצה על מחצה ע"ש) ואף לפמ"ש הר"ש שם דסילון לא מהני לטהר ב' מקוואות שהן בשיפוע רק כשהא' שאוב אבל לא כשהא' חסר וכו' ע"ש. מ"מ ה"ו הרי בכל א' יש מ"ס רק שהן קצת שאובין לכן מהני הסילון לטהר. אך פשטא דמתני' משמע כשיש בעליון מ' סאה א"צ שום תיקון אחר רק ממלא בכתף וכו' וכמ"ש בש"ע. אך אם באנו לחוש לסכרת התשב"ץ והש"ך א"כ יש צע"ג על המקוואות העשויים בתיבה של עץ שהנקב נסתם יפה. וא"כ אף אם יש בהם מ"ס מים כשרים מ"מ מים אלו שבהתיבה אין דינן כמעין אף אם מקורן ממי מעין כיון שנפסקו מן המעין וכדתנן פ"ה דמקוואות מ"ב והפסיקו כו'. אלא דינן כמי מקוה שנפסלו בשאובין לד"ה. וא"כ כשופכין עליהם כל יום מים חמים שאובין ואח"כ נחסרים המים הלוד וחסרו כנראה בחוש (א"כ נחסרו המ' סאין כשרין ג"כ. וא"כ המקוה פסול להראב"ד שחשו לו התשב"ץ והש"ך כנ"ל) שהרי בכל יום שופכין למקוה כ' סאה וא"כ בעשרה ימים או בחודש היה ראוי שיהיה במקוה מאתים סאין ובמקוה אין רק ס' או פ' סאין אין נחסרו המים ויצאו ע"י סדקי התיבה לחוץ וא"כ נפסל המקוה. ומה שלא חש לזה רבינו ד"ל בתיקון המקוה גלע"ד דאין לומר דלא חש כלל לחומרת הש"ך נגד הש"ע. אלא י"ל טוב טעמו משום דממ"נ הרי הסכה שהמים שבתובה נחסרים מעט מעט כ"כ הריב"א אין זאת אלא מפני שהתיבה אין מחזקת מים כל כך בטוב שלא יצא ממנה שום מים לחוץ כ"א יש בה סדקים קטנים מאד כמוציא משקה. ומהם יוצאים המים מעט מעט וא"כ בהם ועל ידם ג"כ נכנס ממים שבבור מקוה הגדולה מים כשרים אל תוך התיבה וא"כ מג"ל שנחסרו מ' סאה מים כשרים בהתיבה. דכמו שיצאו ממים הכשרים כך נכנסו ממים כשרים שבבור להתיבה. שהרי דופן התיבה הוא המבדיל בין מים שבתובה למים שבבור וכיון דממ"נ החשש הוא מפני שאינו מבדיל בטוב א"כ אדרבה כפולטו כך בולעו ואם מפני שרק דופן א' של התיבה הוא אצל המים שבבור מקוה הגדולה ושאר ג' דפנות המקוה לצד הדפנות של הבור וי"ל שמוציאין מים מהתיבה ואין מכניסין. אך ז"א דהמים שבבור מקוה הגדולה י"ל מגיעים ג"כ בחלל ההוא שבין דפנות הבור להתיבה. וי"ל ראיה ש"ע ס"מ דבינו ז"ל ממ"ש כנודע מספיקות המזופפות כו'.

אודות המקוה העשויה כתיקון המקוה שסידר רבינו ז"ל רק שקצת שולי התיבה (ערך שליש או רביע רחבה על פני כל אורך התיבה) הוא יוצא תוך לקרקעית הבור והכנף ותולה באויר ע"פ המים שבבור. ושם בשולי התיבה שבאויר יש נקב גדול ודרך זה הנקב באים ועולים מ' סאה מים כשרים להתיבה ואח"כ שותמים הנקב בברזא של עץ ושופכים לתיבה מים חמים שאובים הרבה:

והוא [דמקוה] (דטבילה) כשרה היא דאם משום דברוא של עץ חשוב סתימה מעליא כמ"ש בנו"ב במה"ת חיד"ס [קמ"ב] וע' בש"ע רבינו ז"ל בא"ח בהל' נט"י ס"י קנ"ט ס"ו ובהל' שבת ס"י ש"ד מה בכך סתימה זו לא גרע מאם לא היה כאן נקב כלל. והיה התיבה שלימה כאן מ"מ אין עליה תורת כלי ע"י הנקב טע"ש שיש בה בשוליה במקום משבחה על קרקעית הבור וסתימה דסיד לא הוי סתימה כדפסק בש"ע רבינו ז"ל ואם לומר כיון שהמים גרורים ומוחזקים מחמת הברזא גרע טפי דאולי הברזא של עץ חשוב קצת כלי וא"כ כשהמים גרורים ע"ג כלי י"ל דפסול כדתנן ספ"ו המקוואות מ"י גבי האביק שבמתחן כו'. אך ז"א דמקומו הוא מוכרע דדוקא כשהאביק מקבל כל שהוא פסול וא"ל כשר [הכמים] ור"מ מקילי טפי מראב"צ ואם באביק של מתכת אמרו לכו כ"ש בברזא של עץ שפשוטי כלי עץ אינו כלי כלל וע' בתו"ש שם ובתו"ח דבאביק ג"כ לפי שהיה כלי קודם קניעו כו'. משא"כ בנ"ד שהוא פשוטי כלי עץ שנעשה לשמש עם הקרקע. וגם בשו"ע ס"י ר"א ס"ז ג' דפוסק [כ"ה] מאיר זמן הצד אין לחוש כלל אפי' באביק ואע"פ דלכאורה פסק זה ע"ע. מ"מ בנ"ד בלא"ה אין לחוש כלל מצד המים שהמים מוחזקים וגרורים ע"ג הברזא כנ"ל. ואם משום שאין כל השוליים קבועים ע"ג קרקע ממש רק קצתו תולה ע"פ המים ג"כ אין לחוש. כי לפי פירש"י והרא"ש בהתוספתא אין מקום כלל לחוש רק לפי הרמב"ם. לבד וגם לפי זה נ' דודאי חשוב קבוע בבנין היטב ע"י הדפנות ורוב השוליים. וגם המקצת ש"ע המים י"ל המים ג"כ כארעא סמיכתא היא ע' פ"ק דגישין דף ח' ע"א:

א"כ מה שיש לחוש לכאורה הוא עפ"מ התשב"ץ ח"א סס"י ז"ל שיש לחוש לתתלה לדעת הראב"ד דס"ל דאע"ג

קבל טומאה ורמב"ן ס"י לסופו גבי בר המקבל ל"א ס"י ז' המע"מ שם ג' או אינם י"ל משמע ש. והובא ג' דמחומר ג'ין טומאה ימר דשאני ס"ו מיתתי ו שלכאורה פ מחומר מן הדלת ס"ו קצ"ח ר"א לעיור ה זו ומפני יהיה קשה יקרא ראיה וקמא ואנו ל להלכתא רמ"א ס"ז דלא כר"א מן הרשב"א היה להם ר"א וע"ש לומר דס"ל י"ט. והענין "קע לדבר את הקרקע ע כדאיתא את הקרקע מים. אלא ז דחכמים זרי נעשה שמשמשי לת משא"כ היה קבוע ול נחתומי י"ין רמב"ם י"תו להיות ועיין תו"ח יים צינור י"א דכלים צינור מהא את הקרקע ליישב ע"פ לא נעשה זומאה ולא לא חברים ענין כל זעם מפני ציא הדבר את המקוה. גת מתורת מש פשוטי כ שם גבי שייך לומר

סימן קעא

אודות המקוה העשויה כתיקון המקוה שסידר רבינו ז"ל רק שקצת שולי התיבה (ערך שליש או רביע רחבה על פני כל אורך התיבה) הוא יוצא תוך לקרקעית הבור והכנף ותולה באויר ע"פ המים שבבור. ושם בשולי התיבה שבאויר יש נקב גדול ודרך זה הנקב באים ועולים מ' סאה מים כשרים להתיבה ואח"כ שותמים הנקב בברזא של עץ ושופכים לתיבה מים חמים שאובים הרבה:

והוא [דמקוה] (דטבילה) כשרה היא דאם משום דברוא של עץ חשוב סתימה מעליא כמ"ש בנו"ב במה"ת חיד"ס [קמ"ב] וע' בש"ע רבינו ז"ל בא"ח בהל' נט"י ס"י קנ"ט ס"ו ובהל' שבת ס"י ש"ד מה בכך סתימה זו לא גרע מאם לא היה כאן נקב כלל. והיה התיבה שלימה כאן מ"מ אין עליה תורת כלי ע"י הנקב טע"ש שיש בה בשוליה במקום משבחה על קרקעית הבור וסתימה דסיד לא הוי סתימה כדפסק בש"ע רבינו ז"ל ואם לומר כיון שהמים גרורים ומוחזקים מחמת הברזא גרע טפי דאולי הברזא של עץ חשוב קצת כלי וא"כ כשהמים גרורים ע"ג כלי י"ל דפסול כדתנן ספ"ו המקוואות מ"י גבי האביק שבמתחן כו'. אך ז"א דמקומו הוא מוכרע דדוקא כשהאביק מקבל כל שהוא פסול וא"ל כשר [הכמים] ור"מ מקילי טפי מראב"צ ואם באביק של מתכת אמרו לכו כ"ש בברזא של עץ שפשוטי כלי עץ אינו כלי כלל וע' בתו"ש שם ובתו"ח דבאביק ג"כ לפי שהיה כלי קודם קניעו כו'. משא"כ בנ"ד שהוא פשוטי כלי עץ שנעשה לשמש עם הקרקע. וגם בשו"ע ס"י ר"א ס"ז ג' דפוסק [כ"ה] מאיר זמן הצד אין לחוש כלל אפי' באביק ואע"פ דלכאורה פסק זה ע"ע. מ"מ בנ"ד בלא"ה אין לחוש כלל מצד המים שהמים מוחזקים וגרורים ע"ג הברזא כנ"ל. ואם משום שאין כל השוליים קבועים ע"ג קרקע ממש רק קצתו תולה ע"פ המים ג"כ אין לחוש. כי לפי פירש"י והרא"ש בהתוספתא אין מקום כלל לחוש רק לפי הרמב"ם. לבד וגם לפי זה נ' דודאי חשוב קבוע בבנין היטב ע"י הדפנות ורוב השוליים. וגם המקצת ש"ע המים י"ל המים ג"כ כארעא סמיכתא היא ע' פ"ק דגישין דף ח' ע"א:

א"כ מה שיש לחוש לכאורה הוא עפ"מ התשב"ץ ח"א סס"י ז"ל שיש לחוש לתתלה לדעת הראב"ד דס"ל דאע"ג

קבל טומאה ורמב"ן ס"י לסופו גבי בר המקבל ל"א ס"י ז' המע"מ שם ג' או אינם י"ל משמע ש. והובא ג' דמחומר ג'ין טומאה ימר דשאני ס"ו מיתתי ו שלכאורה פ מחומר מן הדלת ס"ו קצ"ח ר"א לעיור ה זו ומפני יהיה קשה יקרא ראיה וקמא ואנו ל להלכתא רמ"א ס"ז דלא כר"א מן הרשב"א היה להם ר"א וע"ש לומר דס"ל י"ט. והענין "קע לדבר את הקרקע ע כדאיתא את הקרקע מים. אלא ז דחכמים זרי נעשה שמשמשי לת משא"כ היה קבוע ול נחתומי י"ין רמב"ם י"תו להיות ועיין תו"ח יים צינור י"א דכלים צינור מהא את הקרקע ליישב ע"פ לא נעשה זומאה ולא לא חברים ענין כל זעם מפני ציא הדבר את המקוה. גת מתורת מש פשוטי כ שם גבי שייך לומר

ספר צמח צדק שאלות ותשובות

כאמון שנתא ורגנא הנחת חתונה צדקה
 חתונה סס"ה
 חתונה סס"ה
 חתונה סס"ה

י"ז א"א ז"ל חתונה
 חתונה סס"ה

בקצרה ג' ווסתות ועיין שם שצ"ח היכא משכחת לה, אמנם עיקר שאלתך הוא יען שצ"ח מבי"ק חו"ד ס"י מ"ו מוצ"ח בחו"ד שם מפרש דברי הרמ"א צ"ח אחר ועפ"י דבריו לכאורה יהיה הדין על אשה זו שהצטל יהיה מחויב גפרות ממנה מן אחר ל' עד יום מ"ג ורק אפשר דזמון ארוך כזה גם להנצ"י אין לחוש.

הנה לכאורה היה נראה דברך נכונים דגם להנצ"י אין לחוש אלא על זמן קצר כמו ז' וגי' ימים דנקט הרמ"א בלשונו ולא על זמן ארוך יותר מ"ג ימים אבל הרי צ"ח מוכיח משם לענין אשה שלא יהיה יכולה לספור ז' ימים צ"ח דכל הז"י שלה כינוי ווסתה חשובים עיי"ש מוצ"ח בחו"ד ובפ"ה צ"ח קפ"ד הרי דגם ז' ימים מחשב לווסת, וכיון דמחשב לז' ימים כווסת א"כ הרי"ד יותר דא"כ גבול תתן ומ"מ לדעתו יפה השיג עליו בחו"ד הג"ל דא"כ גם צע"ש יום ויותר נימא הכי וכוונתו כהז' דאין הדעת סובלת זה, ואני אוסוף עוד לדבריו אשה שאין לה ווסת קצוה שהיא מותרת לבעלה הא"ך משכחת לה הא עכ"ה היא רואה לפעמים דהכי לעולם לא תהיה עמאה כמ"כ הפוסקים צ"ח קפ"ו ועכ"ה דרך הא' אלה דזמן הראוייה שלה אינו קצוה דפעמים צ"ח זה רואה ופעמים צ"ח אחר וא"כ לדברי הנצ"י נ"רף כל הימים צ"ח וימא כיון שהיא רואה צ"ח הימים יהי' כולם חשובים כווסת ארוך ותהי' אסור לבעלה כולם משום פרישה סמוך לווסת ועכ"ה מוכרח לומר דודאי צ"ח אינה אסורה לבעלה משום פרישה סמוך לווסת, דודאי לא חשובי כל הימים כווסת אלא דלאחר ל' השו"ב כאשה שאין לה ווסת וכמ"כ צ"ח קפ"ו סעיף ג' דעד יום ד' אחר עבילתה דינה כאשה שיש לה ווסת עיי"ש והוא מהתב"ד ומשמע ג"כ שם להדיא דלא"כ דינה כאשה שאין לה ווסת והיינו דלריבה צדיקה לפני השמים אבל מ"מ היא מותרת לבעלה, ולכן לדעתו צ"ח שאלתך שפיר ראו' לסמוך על דברי החו"ד ומ"מ לריבה צדיקה ואף דהש"ך צ"ח קפ"ו מקול דדין צדיקה אף באשה שאין לה ווסת עיי"ש מ"מ הג"מ באשה שאין לה ווסת כלל לא בתחילתה ולא בסופה, אבל צ"ח דעד ל' יום אנו דנין אותה כדיון אשה שיש לה ווסת כיון דעד אותה זמן אינה רואה לעולם שפיר יש להחמיר אחר ל' עד מ"ג שריבה צדיקה וכ"כ צ"ח קפ"ו לחם ושמלה צ"ח קפ"ו בלחם סק"ו צ"ח הפליתו דבימים שהי' נכונה לצד והיא רק אז בגדר שאין לה ווסת כ"ע נוהגין לצדוק ואין להקל כלל נגד דברי הרצ' והש"ע עיי"ש.

שלמה חו"ד סימן ע"ו אבל מ"מ דברי הש"ע התניה מסתברים מאוד בצ"ח ודעת ד"ס לחשוב הזמן שהיא עסורה ולא מהחלה ראיתה כמובן לכל משכיל הישר הולך, וד' ישמור רגלך מלכד וישפיע לך פרנסה מרווחת וחיי נחת ותוכל לעסוק בתוכי"ק ולשמור ולקיים מצותיך כדת וקראון וכנכון כמות נפשך ונפש רבך הו"ש וש"ת.

שמעון גרינפעלד

סימן סה

סעמינאלי יל"ו. חרע"ג לפ"ק.

שוכ"ע לכבוד אהובי גיסי הרצ' וכ"י מו"ה ישע"י פאללאק נ"י אבדק"ק וואדקערע יל"ו.

ד הגיעני מכתבו על דבר המקור שהיא ממי גשמים ויש צ"ח הפירות ויש בכל הפירה וחיפירה מ' סאה ובאחת טובלין שם ומקיים אותה לפעמים ואז שופכן לאחר ההנקה שאזבין הרבה לתוך החפירה השניה עד שמתמלאת ויורדת ממנה דרך נקב כשפ"ה מ' סאה ויותר להפירה שטובלין בה עד שמתמלאת כראוי ועתה חקר על אודות החשש של נתן סאה ונעל סאה שלדעת הראב"ד והרמב"ם והרמב"ן גם צ"ח צ"ח רק עד רצו כשר אבל לא יותר מרצו והעתיק לפני דברי השו"ת חת"ם בחו"ד סימן ר"י"ד שכתב ד' היתרים ושחכם אחד בדורינו הוא הג' מקראלי נ"י צ"ח שאל שאל צ"ח קפ"ה השיג על כל ד' היתרים של החת"ם הג"ל, וכתב מעכ"ה שדק"ה הג"ל צ"ח שג"ה הגה אמת הדבר שההשגות נכונות הם, הולם ל"ל טעמה דהח"ם הג"ל דעתו הי' דצ"ח אין לנו לחוש לחשש של נתן סאה ונעל סאה לענין מים שאזבין דעת יחידי הוא, וכמעט כל הפוסקים חולקים ומפרשי לה לענין מי פירות ועוד זאת שמקשין על שטה זו קושיות חזקות כמבואר בהר"ש צ"ח מקוואות וקשה לישב לדברי הראב"ד, ולכן אפילו המחבר צ"ח לא חשש לשטה זו, אף שמדרכו תמיד לחוש לדעת הרמב"ם וכאן הרמב"ם ג"כ מפרש לה לענין שאזבין, ועכ"ה משום דראה דשטה זו דחוויה מהלכה, מכה הקושיות שיש עלי' ורק כדי שלא ילמדו העולם ללמוד להקל במק"ה שלא לחוש לדעת גדולי הקדמונים כ' תי' הג"ל לדעת הראב"ד וכוונתו אף דגם הוא ידע שיש להשיב עליהם.

ו בעיקר הדבר מה שדעת מעכ"ג נ"י לתקן מעשה לשפוך השאזבין בתוך החפירה עלמה שטובלין בה לאחר שינקו אותו, ואח"כ להשיק אותה ע"י חיבור כשפ"ה לחפירה השניה שיהי' בה תמיד מ' סאה מים כשרים, הנה זה אינה חדשים קבלתי מכתב מהרצ' הג' אב"ד דקבל ספרדים צ"ח שאלתך שגם שם המקוואות הם כמו אלוה"ם וכו' דעתו ג"כ כדעת מעכ"ג נ"י לכתוב מעשה לשפוך השאזבין לתוך החפירה שטובלין בה ולהשיק אותה חת"ם, אמנם הנני כחצתי לו ענה אחרת, וכו' לעשות עוד חפירה שלישית ולהקוות בה מ' סאה מים כשרים וחיפירה זו השלישית תהי'

הרצ"ה ב' שאלון ארנסה"ב צ"ח

בפסח, ורק זאת יש לדעתו לעשות שקודם פסח ילליל היין מן השמרים היינו מה שקורין „אזלאפטן“ מן השמרים ובלאזה"כ נוהגין בן המזקקים מחשש שמה אכלו הפועלים חמץ בשעת עשיית היין, ואם יעשה כן יוכל למוכרו בסחמתא צעם כשר על חג הפסח אף למהדרין. — והגניי צה ידידו גיסו דו"ש וש"ת ומזכרו בשמחת פורים.

שמעון גרינפעלד

סימן סו

סעמיהאלו י"ו. תרע"ג לפ"ק.

שוכ"ט לכבוד גיסי הרב הג' חו"צ חו"ג מוכתר בנימוסין וכו' כש"ת מו"ח ישע"י פאללאק נ"י אבדק"ק וואדקערג י"ו.

משי"ב מעכ"ג נ"י שרונה לתקן שיהי' החפירה השלושית מחוצרת להמקור המיד אף בשעת עזילה בודאי מה טוב הוא ואין צה שום חסרון ח"י כי גם כוונתי לא הי' משום חשש זחילה שבדאי דברי מעכ"ת נכונים צה דשני מקוואות המחוברים כשפ"ה"ד וחולל מה לזה ליכא צה שום חשש זחילה כמש"כ מעכ"ת צעם שו"ת ד"ח, ומי"מ א"ס יש אללו ה"ס שו"ת ציה שלמה ח"ב חו"ד סימן נ"א יראה שם שכן פסק ג"כ ה"ג רש"ק לזכר פשוט, אבל בשו"ת צ"ש שם מגמגם קצת צה, ומי"מ טעמי לא הי' משום חשש זחילה אלא כוונתי ה"ב לומר דאפילו א"ס הי' אפשר שיהי' הצדור רק פעם אחת על רגע אחד סגי צה ומשום שכי"ב גם צד"ה ח"א ח"י חו"מ ס"י ל"ז, אבל א"ס אפשר שיהי' הצדור חמיד ודאי שטוב יותר הוא, [ועכ"ז] מש"כ מעכ"ג שלדעת הראב"ד ודאי דאינו מועיל השקה שפסקה אחר כך מקו"ת דמה נתן סאה ונטל סאה פסול לדידי' בשאזבים כל שלא נשאר רוב מי גשמים, כש"כ בא"ס היו מחוברים השאזבין רק רגע אחד עם המי גשמים ופסקו ודאי דאין צה"ס רוב מי גשמים ח"כ הם ודאי פסולים עכ"ד, לדידי קו"ת פריכא הוא, דשאני נתן סאה ונטל סאה דהסאה שאזבים שנתן אח"כ אינו פוגע צמי סאה מים כשרים כיון דכבר נטל מהם, משא"כ צדון דהשקה למקור של מי סאה מים כשרים כיון דנתחצרו למקור שהי' צו מי סאה מי גשמים שפיר יש לומר דנשאר לעולם בהכשר, וכ"כ בשו"ת צ"ש הג"ל צב"י נ"ד דצכה"ג מודה הראב"ד דנחכשרו המים שאזבים.

ומשי"ב מעכ"ת אודות הלעמענט דמצואר צו"ד ס"י ר"א סעף מ"ו צה"ג דרפח אצנים אין להמשך עליה משום דאינו ראוי לבלוע, ואילו בצו"ת ס"י תנ"א סעף ח' כתב דכלי של אצנים ר"ח הגעלה אלמא דאבן בולע, וכח צעמנו ליישב דמה דמצואר צו"ד דלענין המשכה צענין אלו לבלוע צו"ת צליעה מהרה כענין קרקע דבולעה מיד וא"כ עפ"י הג"ל יש לפקפק שוב על לעמענט דאפשר דאינו בולע צמהרה כמו קרקע ח"כ מקרי אינו ראוי לבלוע עכ"ד.

חמיד עומדת כן ולא יעלו ממנה מים לעולם, ורק תהי' משמשת על זה שצעה שיהי' שופכין שאזבים הרצב לחפירה השניה אשר ממנה יהי' יורדים המים להחפירה שבוזבולין צה באופן שיהי' חשש שצבד אין צה רוב מי סאה מים כשרים ישקו אז המים שצחפירה השניה צחיצור כשפ"ה"ג לחפירה זו ה"ג, וצבד בודאי לכ"ע די שיהי' מחוצרת רק על רגע, מאחר שגוף החשש של נתן סאה ונטל סאה הוא רק חומרה לכן בודאי יש לסמוך שדי צחיצור זמן מועט וכ"כ צד"ה ח"י חו"מ סימן ל"ז, וצו"ת ציה שלמה חו"ד צכמה חש"י ועט"ס הדבר מה שעלה זו יוכשר צעיני יותר מעלה מעכ"ת הוא כי מאחר שדעת הרמב"ן צב"ב מוצא צב"י ס"י ר"א צעטס דברי הרמב"ם דפוסל נתן סאה ונטל סאה הוא משום מי"ע א"ס כן כרו הכברה פשוטה נוהגה דא"ס עוזבולין צלוהו מקום עלמו ששפטו לחוכו רק שאזבין וה"ס קולס שאזבין ורק שנטבה ע"י השקה וחיצור כשפ"ה"ג לנקוה כשרה שייך יותר מי"ע, וגם יש לחוש דילמא ישכחו לחברה להמקוה כשרה, ואף שכחז מעכ"ג דמהיכא תיהא נחוש לזה, זה אינו דהנכוון מעיד דעל דבר הכריך לדקוק לעולם, והוא דבר העומד לדור דור שפיר יש לחוש על שכחה פעם אחת. דלאו כל הזמנים שווים, אבל בא"ס נעשה חפירה שלישיה ונתקן ששתיק המקור השניה להשלישית צה אפילו א"ס נחוש לשכחה פעם אחת, אין החק והפסד כל כך כיון שכמעט כל הפוסקים הסכימו דנתן ונטל סאה כשר.

ואשר כתב מעכ"ת נ"י ששמע צממי דלעמענט הוא דבר הראוי לבלוע, דכל השומע מחמיה על זה דהחוש מעיד שאינו בולע כי יש חציות של יין שמדן אחת עם לעמענט כדי שלא יבלע עכ"ד, הנה אני לא אמרתי כן מעלמי אלא שאלתי לבקיא"ס והראו לי צחוש עפ"י נסיון א"ך שצעמענט בולע הרבה יותר מאצנים וישנם רעפים של לעמענט שמכסין צה"ס הגגות ואין הגשם יורד מהם צמהרה כמו שירד מן צלעך וען שהרעפים בולעים בגשמים, והדיין מפ"צ שכחז מעכ"ת צעמו שאמר שאינו מקרי ראוי לבלוע יוכל להיות שהוא צעלן ואינו עסקן צדברים וימחול מעכ"ת לחקור ולדרוש אלל הבקיא"ס צמלחכה זו ויראה א"ך שהוא בולע כמו כלי חרס ואפשר עוד יותר, ופשוט לדעתי שכלי של לעמענט שנתחבר על ידי צליעה איסור שאין לה חקנה צהגעלה ולא צליצון הואיל שצלעה הרצב.

ואשר כתב עוד מעכ"ת אודות מה שנוחנים סוחרי יין אח"ה דבר לכן כמו האלוין ציין כדי שיהי' להיין צרק ומראה טוב, ועתה הוא מסופק אשר יש צו אח"ה עיני חימוץ כגון שנטשה משפיריטום או אפשר הוא מין אדמה, ודעת מעכ"ת נ"י להחיר לשחות היין צפסח א"ך הוא מסופק א"ס יוכל למכור יין כזה למהדרין, לדעתי כיון דצגוף הדבר דעתי להחיר א"ך א"ס יהי' צו חשש כיון שנוחנים אוחו ציין קודם פסח ואין כיונהו לבעל ולהגות מן האיסור ע"ד שחחיר הגו"י צכווען בלאזען א"ס כן א"ך למהדרין יוכל למוכרו, דהא דחמץ שנתצטל קודם הפסח צלח וכה"י צו ס"י דאין אומרים צו חוזר ויעור, הוא הלכה ערוכה ושמורה לכל ונוהגין צו כל העולם אפי' המהדרין מן המהדרין דאל"כ לא יוכל לחכול שום מזה צפסח אז לשחות שום מים אז יין

והחזיקו להנה עיקר ראיות הרא"ש ז"ל מהאי דמקוה עליון שיש
 ע"ה סאה ובתחתון אין כלום דממלא בכתף ומתן לעליון עד
 שהיה לתחתון מ' סאה השנוי צ"פ דמקואות הנ"ל הנה הראב"ד
 ה"ל ב"ס' בעל הכסף לאזיל בשי' הרמב"ם ז"ל בזה נזהר מזהו
 ש' בשער המים פ"ג דע"כ מוכח מהאי מתני' דכי נפקי מים
 תפלינון כי הדדי נפקי ושי"מ ללא תפלינון בכה"ג ללא נשקול
 הובא דמקוה כתי' דתירץ ב' הערל ומשי' תרובו מתכשרי .
 כפי דמ"ל לה"ט דהם כשרים לטבילה משום דהואיל ויש כאן מ'
 סאה כשרים ומ' סאה שאובין תלינון שנתחלק מחלה על מחלה
 ופ"ה"ג שניהם כשרים . והרא"ש ז"ל בקושייתו כ' דהתם איבא רוב
 מים שאובין ולא אדע מני"ל הא למה מניירי כשהם מעמ"ח מש"ה
 תפלינון שניהם כמי"ש הראב"ד ז"ל וע"כ דקשי' לי לא"כ דכל
 שרבו השאובין פסול וא"כ גם בזה הרי א"ל לנמס' וא"כ איבא
 תוחם שמה השאובין הם רוב ופסולין ועיין בתו"ט ס"ס . אבל אין
 פה קושי' וגדולה מזו כ' התוס' ערובין וא"י ד"ה וספק דה"ט
 דתירץ כעומד מותר אף לא"ל לנמס' משום דהוי כעין ס"ס שמה
 תומד מרובה ואי כהדדי דמי ומי מותר וק"ו בס' מים שאובין שיש
 סמוך ע"ז דשמה מים כשרים נפישו ואי כהדדי נינהו ג"כ כשרים .
 ה"לס אין הירורו של הראב"ד ז"ל מהפיק ליישב למאי דאמר'
 דבמות פ' הערל דשינוי' קמא דבהאי דנטל סאה ונתן סאה לא
 תבשר עד דנשתתיר רובא ובעינין שיפאר רוב מן הכשרים א"כ
 דקשי' דהא ליבא כאן רק מ' סאה כשרים ואין במים אלו די הכשר
 המקואות א"ל לא שנימא כשי' הרא"ש ז"ל דגם מים השאובין
 שרבו באמצעות המים כשרים שהיו במקוה ולאשר לריבין אלו
 תכונתו נפשו אדרב' רבינו הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל שהכסים
 מן בזה נראה לפע"ד בהקדם לשון המשנה דמקואות פ"ו שם
 יספיקו את המקוה העליון מן התחתון כו' מצינו סילון של חרס
 ומשכו ומשיקו אפי' כשערה דין ה' בעליון ארבעים סאה
 תחתון אין כלום ממלא בכתף ומתן לעליון עד שירד לתחתון
 ארבעים סאה ויש לפרש דהך סופ"ה דהי' בעליון ארבעים סאה
 דגם בזה כשר ע"י השקה כמותן לעליון עד שירד לתחתון
 סאה והם משקים ז"ל כגונא דרישא דמטהרין את התחתון
 בעליון וע"י שגועים ז"ל לנין לכו כמקוה שיש בה מ' סאה
 מים שהשיקו למקוה של מים שאובין וכשר ומה לי אם השאובין
 ע"ה והכשרים צ"ע או כשהם מעורבין מעמ"ח כל שהם משיקין
 וכתל תשבי' לכו והוי כמקוה שיש בה מ' סאה מים כשרים
 מקוה כשרה אף שיש בה מים שאובין לרוב אינן פוסלין מקוה
 שר ו כשנתפרדו זה מזה שפיר ז"ל דכ"א בפ"ע פסול ואף דה"ר מ'
 הפע"ח הך דינא דסופ"ה בפ"ע בפ"ד הי"ו ודין השקה שהוא הדין
 אמר דרישא דמתני' כ' בפ"ח שם מ"מ שפיר ז"ל או דגם כונת
 ה"מ ז"ל ג"כ דמכשר ע"י השקה אבל אחר שנתפרדו ז"ל בעלה
 השקה ומפסיל משום מים שאובין שבה ויהי' מזה ראי' לשי' רבינו
 מ"ס שהביא הר"י וד"מ דמקוה שאוב' שהשיקו למקוה כשרה דכ"ז
 ש' מושקים ז"ל שניהם כשרים ואחר שנתפרדו ז"ל תור השאוב'
 לכו או ד"ל דהרמב"ם שפיר כ' הא"י דינא דשניהם כשרים אף
 אין בהם רק מ' סאה מים כשרים משום דאזיל בתר מסקנת
 דיבמות פ' הערל דעד רובו היינו שלא נשקול רובא וכל שגשתיר
 מים כשרים שפיר דמי והואיל ויש מכ"ל מחלה מים כשרים
 המקואות כשרים לטביל' . — והעיקר נראה בעיני' בשי' הר"מ
 שלא יסתרו דבריו משנה שלימה דמקואות הנ"ל דמ"ל דולאי
 שאובין שנתערבו ב' סאה מים כשרים נטהרו בהשקה כמבואר
 מה דפ' דמקואות מ"ג . ואולם היינו דוקא כשיש כאן מ' סאה
 ארבעים מעהרין את השאובין אבל כל שאין ג' סאה כשרים
 השאובין שנתערבו להם לא הוכשרו וא"כ במקוה שיש בהם מ'
 מים כשרים ונתן סאה שאובין ונטל סאה והדר ונתן סאה
 בשמה של מים שאובין שנתן פעם שנית ל"ה עוד במקוה

ה אפי' תקנה
 י' עלי' בתולה
 ס' כלי בתולה
 דכ"ז ל"ס רח'
 ז' אלא שנתעשה
 בשאובה דרבין
 הואיל וזיבא
 דע אי יחא
 זלבה בזה גוי'ת
 ועפ"ז י"ל דגם
 נעשה מאל'י
 היינו בלתי
 לחוש לגומא
 כשר והואיל
 כ' כלי קיבול'
 בעו כמבואר
 מאל'י ואף
 ה"ל דמירי
 ז' מירי שכל
 לקרקע לאו
 אף בגומא
 י' המכשירין
 ע"י ירוק
 ז' או דמירי
 י' לכ"ע רק
 ב' ס' לכו
 נעשה מאל'י
 י' יניור זה
 י' הרשבים
 י' ע"כ הא'
 ז' כלי עליו
 ז' יכול בכונה
 ס' גדול בין
 י' ל"ה רק
 כשר ל"ע
 הרי"ף ז"ל
 ז' ללא דוקא
 הוי קרקע
 ז' שהביא
 דבר המקבל
 ז' משום י'
 הנהר דרך
 עת שהמים
 זמן המקוה
 שר מקוה
 זה מהורה
 זה מקואות
 מים שאובין
 ע"כ הרי'
 ז' כול את'
 פ' הראב"ד
 י' ה"מ ז"ל
 י' במות פ'
 טבילה כלל

ח"ו ותלילה לנו להחיר לכתחלה מה שכתרו הם אף ליעבד .
 וראיתי להר"י ז"ל שכ' דגם לה"מ ז"ל מדינא משרי שרי אלא דהיכי
 נתן סאה ונטל סאה כי הוי רובו או תלוי מחזי לכו לאינשו שכיטלו
 הכשרים ונכסו מחסם שאובים ויבואו להכשיר ככולם שאובים וגזרו
 זו מפני מראית העין אבל כשלא נטל בידיים רק ממלא בלא השאובין
 כשר . ומשבת קל"ח ראי' לדבר מהוגי' דיבמות פ"ג דמקשה שם .
 וכבר ר"י דרבנן לא בעינן ריבוי' והתנן מקוה שיש בה מ' סאה כו'
 נתן סאה ונטל סאה כו' ואמר ר"י עד רובא ולכתורה תיקשי לפמי"ש
 הראשונים ז"ל צסוגי' שם דמירמל דר"י דאמר שם דרבנן ל"ב
 ריבוי' היינו בתרומת ח"ל דאין לה עיקר דליה ת"כ מתי קשי' לי
 ממקוה לשי' הסוברים דכולו שחוב חסור מדלי' ת"כ כל מים שאובין
 הוי' דבר שיש לו עמיה וי"ל דזהו בעינין ריבוי' ולהי"ל ת"כ לפי
 המבואר מדברי הר"מ ז"ל צפ"ו דמקואות דבמי פירות שנתן לתוך
 המקוה נתן סאה ונטל סאה ל"מ רק כשנטל פ"ח וכל שנתן וחזר ונטל
 פסול ולא מכשירין כן רק במים שאובין . וא"כ שפיר קשי' לי דאמתי
 בעינין ריבוי' הא בזה הוי' דבר שאין לו עמיה דהרי כל מה שיתוסף
 בזה מים שאובין כשר מן הדין דגם השאובין הוכשרו ואין בזה חיסור
 רק משום מראית עין ותקשי' אמתי בעינין ריבוי' והוארך לשנות דלא
 נשקול רובו וסרה בזה קושי' תוס' שם ד"ה ללא נשקול שבי' והימא הא
 תנן כו' מים שאובין ומי גשמים שהם מתערבים בחזר כו' אם רוב
 כשר כו' מחשמי"ח פסול כו' משמע בזה"ל דשאובין דרבנן צבי ריבוי'
 ולהי"ל ת"כ דבשאיבה ממש שלא הוכשרו המים תחלה במקוה כשר
 דהוי' חיסור דרבנן שיש לו עמיה שפיר ז"ל דצבי ריבוי' ביחוד במקום
 דליכא למימר שאני תומר דולאי בעינין ריבוי' בדבר שיש לו עיקר מה"ת
 כמו שביאר הראב"ד ז"ל בחי' שם בחרובה והבין . ואולם קשה בעיני
 לומר בשי' הר"מ ז"ל דלא חסרו רק משום מראית עין כי דבר זה
 הי' לו להשמיענו ויש בזה י"מ לדינא דכל דבר שחסרו משום מראית
 עין לא חסרו בחדרי חדרים רק בחיסור דתורי' משא"כ בחיסור דרבנן
 שרי בליגעא כמי"ש התוס' בכתובות ס' ובחולין מ"ח ג' מדברי הראב"ד
 ז"ל ב' צ"ע ה"י נראה דמ"ל לחיסור גמור הוא אף דצבו השאובין
 מאליהן מדקשי' לי ממשנה דמקואות בה"י בעליון מ' סאה ע"כ זהו
 דרך הישר להחיר המשכה ע"י הליגור דזהו יכול להמשיך המים אף
 בימות החורף עד סמוך למקוה ג"ט ומשם ימשוך ע"י קרקע וכבר
 כתבנו דכשצ"ח ע"י המשכה ע"י קרקע אין כאן מקום לחוש לבי"ע
 לגומא הנעשה מאל'י וע"י שבו"ת השב"ץ ח"ב ס' י"ו שבי' שדבר פשוט
 הוא להחיר להמשיך מים ע"י יניור ולי"ח כלל לגומא הנעשית מאל'י
 והאריך להביא דעת המתירין ולא הביא שום דיעה החוסרת בזה .

סיומא דפסקא להלכה ולמעשה כל שלא רחו בעלים לניור את
 הגומא הנעשה מהמים אין לחוש שמה אלו הי' רוחה
 הוי יחא לי' ופ"י בלא נקבע הניור בקרקע ואי נקבע הניור בקרקע
 אף שרחו הבעלים את הגומא ויש לחוש דליחא לכו בגומא זו לתייה
 לורך כשר ובכ"ז כשר אף לכתחלה דהואיל ולא נעשה תחיל' לקבלה
 ואינו חשוב כלי לקבל עומתי ע"י הגומא שנעש' בה מאל'י כמבואר
 במשנה דרפ"ב דכלים ל"ח ג"כ כלי לענין שאובין ועמ"ש הראב"ד ז"ל
 בהשגות בה' כלים צפ"ח ה"ז . ואולם בלא נקבע בתוך ורחו הבעלים
 את הגומא הנעש' מהמים אף דמן הדין גם בזה מותר כשי' רוב
 הפוס' וכן לקבע הלכ' בש"ע מי"ו בעל נפש יחוש לעצמו לכתחלי' לשי'
 יחיד המחמיר בהג"מ ובדעבד או בשעת הדחק אין לנו אלא הכרעת
 הש"ע להחיר בזה בלי פקפוק כשי' תרי רובא דמנכרי מרבותינו
 הראשונים ז"ל . הכלפעי"ד כתבתי י"ד חדר ראשון תרמ"ז בועשת"ש :

סה לטתלמיטש צ"ה יום כ"ה מרחשון תר"י לפ"ק זבתחוב :

לכבוד ידידי הרב המופלג החריף ושגון מוה"י יצחק שור נ"י

פסול וללא מוכשרין כן רק צמים שאובין וא"כ שפיר קשי"ל דלמתי
 בעיני ריבוי"ה הא צוה הו"ל דבר שאין לו עמיה דהרי כל מה שיתוסף
 צוה מים שאובין כשר מן הדיון דגם השאובין הוכשרו ואין צוה ליסור
 רק משום מרית עין ותקשי תמתי בעיני ריבוי"ה והולך לשנות ללא
 נשקול רובו וסרה צוה קושי"ה חס"י שם ד"ה דלא נשקול שכי' ותימת הא
 תנן כו' מים שאובין וני גשמים שהם מתערבים בחזר כו' אם רוב
 כשר כו' מחעמי"ח פסול כו' משמע בהדי' דשאובין דרבנן בעי ריבוי
 ולהגיל ח"ש דשתיבה ממש שלא הוכשרו המים תחלה במקוה כשר
 דהו"ל ליסור דרבנן שיש לו עמיה שפיר י"ל דבעי ריבוי"ה ביחוד במקום
 דליכא למימר שאני תומר דודתי בעיני ריבוי"ה דבדר שיש לו עיקר מהי"ת
 כמו שביאר הרשב"א ז"ל בחי"ש שם בצרובה והבן' ואולם קשה בעיני
 לומר דש"י הר"מ ז"ל דלא חסרו רק משום מרית עין כי דבר זה
 הי' לו להשמיענו ויש צוה ר"מ לדינא דכל דבר שחסרו משום מרית
 עין לא חסרו בחדרי חדרים רק בחיסור דאורי' משתי"כ בחיסור דרבנן
 שרי בליגע"ה כמ"ש התוס' בכתובות ס' ובחולין מ"ח גס מדברי הרשב"י
 ז"ל בס' בעה"ב נראה דס"ל דליסור גמור הוא חף דצוה השאובין
 מתליהן מדקשי"ל ל"י ממשנה דמקואות דה"י בעליון מ' סאה ע"כ זהו
 דרך היצר להחיר הגשמה ע"י הניגור דצוה יכול להמשיך המים חף
 בימות החורף עד סמוך למקוה ג"ט ומשם ימשוך ע"ג קרקע וכבר
 כתבנו דכשכח ע"י המשכה ע"ג קרקע ח"ן כאלו מקום לחוש לכ"ע
 לגומא הגשמה מתלי' וע"י צוה"ת תשבי"ן ח"ב ס' כ"ו שכי' שדבר פשוט
 הוא להחיר להמשיך מים ע"י ליגור ול"כ כלל לגומא הגשמה מתלי'
 והאריך להביא דעת המתירין ול"ה הביא שם דיעה האוסרת צוה :

סוּמָא דפסקא להלכה ולמעשה כל שלא ראו בעלים לניגור את
 הגומא הגשמה מהמים ח"ן לחוש שמתא אלו הי' רואה
 היו ניחא ל"י ואפי' בלא נקבע הניגור בקרקע ואי נקבע הניגור בקרקע
 חף שראו הבעלים את הגומא ויש לחוש דניחא ליה בגומא זו לחיוב
 לנוד כשר ובכ"ז כשר חף לכתחלה דהואיל וללא נעשה תחלי' לקבלה
 וחיוב חסוד כלי לקבל עומא' ע"י הגומא שנעש' בה מתלי' כמבואר
 במשנה דרפ"ב דכלים ל"ח ג"כ כלי לענין שאובין ועמ"ש הרשב"י ז"ל
 בהשגות דה"י כלים בפ"ח ה"ו' ואולם בלא נקבע בח"ן וראו הבעלים
 את הגומא הגשמה מהמים חף דמן הדיון גס צוה מותר כשי' רוב
 הפוס' וכן נקבע הלכ' דש"ע מ"מ בעל נפש יחוש לעצמו לכתחלי' לשי'
 יחיד המחמיר בהג"מ ובדעבד חו' בשעת הדחק ח"ן לנו חללא הכרעה
 הש"ע להחיר צוה בלי פקפוק כשי' תרי רובא דמנכרי מרביתו
 הרשונים ז"ל' הלפ"ע כדצתי י"ד חדר ראשון תרע"ו בושטאטש :

סה לטאלמיטש ב"ה יוס כ"ה מרחשון תרי"ג לפ"ק בצרוב :

לכבוד ידידי הרב המופלג החרף ושנון מוה' יצחק שור נ"י

דיגייעני מכתבו ע"ד שתלחו במקוה שהי"ב מי מעין שדלו מימי'
 ונשפך מהכלי ששאבו יותר מוג' לוגין מים שאובין והורה
 ח' להכשיר המקוה בלי תקון ע"י שתן דס' בהמה להוך המים עד
 שנשתי מראה המים להדם ורו"מ פקפק ע"י ונחוי ח"ן הגה ידוע
 מחלוקת הרשונים ז"ל ח' פוסל שאיבה דמעין והר"ש והר"מ וכל
 לבשו תמכו יסודם על משנה דמקואות פ"ח מ"י דתינן תמן למעלה
 מהם מעין שמימי' מועטין ושרבו עליו מים שאובין צוה למקוה לטהר
 דאשבוין ולמעין לטהר בכ"ש ודעת החולקים וסוברים דגם דמעין פוסל
 שאובים ל"ה ערב לבס' לחדש חדשות לפרש פ"י חמש במש"י ז' להוליא
 מפטטה ח' לחו משום דקשי' להו למה דברו מים שאובין נשאר המעין
 כמו שהי' וברבו נושפין על הזוחלין קיי"ל דפוסלין ומכח זה ירדו לחלק
 דהא דח"ן שאובין פוסלין דמעין חף שרבו היינו דברו בגומות המעין
 אבל שלא בגומות המעין ממש ז"ל דשאובין פוסלין וזהו ש"י הר"מ ז"ל
 והרבה פוס' נכנסו לשפוט צוה פירושים וחילוקים פתורים שונים וכ"ז
 גרס להם הוקף קושי' ז' והנה לפנינו נפש מוחלס ח"י הרשב"א
 ז"ל למה' ידרי' הביא שם בפ"י דשם רבינו פתחם הל"י ז"ל שכי' דכי
 חננ"י במשניות דמקואות ריבה עליו ל"ה שריבה עליו כ"כ שהיא
 האוס' מרובה על העיקר חללא שריבה עליו שחי' יהוד' ממה שהי'
 החלה דריבה עליו חננ"י קאי אבל מימי' המעין מרובין מן התוספות
 חללא

ה"ק קושי' וגדולה מזו כ' החוס' ערובין וא"ו ד"ה וספק לה"ט
 דמ"ק כעומד מותר חף דל"ה ללמלא משום דהוי כעין ס"ס שמת
 תולד מרובה ואי כהדדי דמי ומי מותר וק"ו בס' מים שאובין שיש
 למוך ע"י דשמת מים כשרים נפשי' ואי כהדדי נינהו ג"כ כשרים .
 תולס ח"ן הירוש' של הראב"ד ז"ל מספיק ליישב למתי דאמר'
 ב"במות פ' הערל בשו"י קמא דבשאי נטל סאה ונתן סאה לא
 מתכשר עד דנשתיר רובא ובעיני' שישאר רוב מן הכשרים ח"כ
 ותקשי דהא ליכא כאן רק מ' סאה כשרים ואין במים אלו די הכשר
 ח"י המקואות אכ לא שנימא כשי' הר"ש ז"ל דגם מים השאובין
 נטרוו בצמלעות המים כשרים שהיו במקוה ולאשר לריבין אלו
 לנשכוי נפשי' חרבי רבינו הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל שהסכים
 עמו צוה נראה לפע"ד בהקדס לשון המשנה דמקואות פ"ו שם
 דמסרין את המקוה העליון מן התחתון כו' מביא טילון של חרס
 כו' ומשכו ונשקו אפי' כשערה דיו הי' בעליון ארבעים סאה
 ונתחתון ח"ן כלום מומלא בכתף ונתון לעליון עד שירד לתחתון
 ארבעים סאה ויש לפרש להך סיפא דה"י בעליון מ' סאה ארישא
 קאי דגם צוה כשר ע"י השקה כשנתון לעליון עד שירד לתחתון
 מ' סאה והם משקים ז"ל כגומא דרישא דמסרין את התחתון
 מהעליון וע"י שטוגעים זכ"ז לטנן לכו במקוה שיש בה מ' סאה
 כשרים שהשיקו למקוה של מים שאובין דכשר ומה לי אם השאובין
 דע"י והכשרים בפ"ע או כשהם מעורבין מעמ"ח כל שהם משקים
 ח"ן כחלה חשבי' לכו והיו במקוה שיש בה מ' סאה מים כשרים
 דמקוה כשרם חף שיש בה מים שאובין לרוב ח"ן פוסלין מקוה
 הכשר וכשנפתרו זה מזה שפיר ז"ל דכ"ה בפ"ע פסול ואף דה"מ
 זה העמ"ח הך דינא דסיפא בפ"ע בפ"ד ה"ו ודין השקה שהיא הדין
 האמר ברישא דמתני' כ' בפ"ח שם מ"מ שפיר ז"ל או דגם כונח
 הר"מ ז"ל ג"כ דמתכשר ע"י השקה אבל אחר שנפתרו ז"ז בטלה
 השקה ומפסיל משום מים שאובין שבה ויהי' מזה ראוי' לשי' רבינו
 יוחס' שהביא הרב' ז"ל דמקוה שאוב שהשיקו למקוה כשרה דכ"ז
 שם משקים ז"ל שניהם כשרים ואחר שנפתרו זמ"ז חזר השאוב
 לפסול ח' די"ל דהרמב"ם שפיר כ' האי דינא דשניהם כשרים חף
 שאין בהם רק מ' סאה מים כשרים משום דאזיל בתר משקנת
 האו' דיבמות פ' הערל דעד רובו היינו שלא נשקול רובא וכל דנשתיר
 עומא' מים כשרים שפיר דמי והואיל ויש מכ"ה מתנה מים כשרים
 ח"י המקואות כשרים לטביל' . — והעיקר נראה בעיני' בשי' הר"מ
 ז"ל שלא יסחרו דבריו משנה שלימה דמקואות הג"ל דס"ל דודתי
 מים שאובין שנחברו בנ' סאה מים כשרים נטרוו בהשקה כמבואר
 במשנה דפ"ו דמקואות מ"ג' ואולם היינו דוקא כשיס כאן מ' סאה
 מים כשרים מתערין את השאובין אבל כל שאין מ' סאה כשרים
 או השאובין שנחברו להם לא הוכשרו וא"כ במקוה שיש בהם מ'
 סאה מים כשרים ונתן סאה שאובין ונטל סאה והדר ונתן סאה
 ח"י כסאה של מים שאובים שתן פעם שנית ל"ה עוד במקוה
 ע' סאה מים כשרים ח"ן מתשירין את השאובין כמבואר במשנה
 שם ולכן אינו כשר רק עד רובו שכתבו השאובין בכשרים אבל יותר
 מה שאובין פוסלין המקוה אבל כשמערב מ' סאה שאובין בכשרים
 חללא ובשעה שנתן השאובין ח' מ' סאה כשרים הוכשרו השאובין
 למתי חף אם יחלקו החיים לשני מקואות דע"כ ח"ן בכ"ה
 דמקואות כ"ה ח' סאה מים כשרים מכל מקום שני המקואות
 קשרים הואיל וכבר הוכשרו השאובין על ידי המ' סאה
 מים כשרים שהי' ביחד בשעה שנתן השאובין לחוס' . ועפ"י מהפרשת
 משנה דמקואות הג"ל הי' בעליון מ' סאה ונתחתון ח"ן כלום ממלא
 כתף ונתון לעליון עד שירד לתחתון מ' סאה וחינו שנתון כל המ'
 סאה שאובין במקוה עליונה ביחד טרם יתחילו המים לירד לתחתונה
 ח"ן אחר שנחברו השאובין כלום בנ' סאה כשרים שבמקוה עליונה
 ח"ן אם יורדים ח"כ מים לתחתונה שניהם כשרים הואיל וכבר הוכשרו
 השאובין בנראה אל המקוה העליונה שהי' בה מ' סאה מים כשרים
 ח"י חננ"י בשי' הר"מ ז"ל על שאני חמס על תמיהתו של הראב"ד
 ז"ל שהניח דברי רבינו ז"ל בהימא והדברים ברורים ומוכרחים בשי'
 דבעי ז"ל כמ"ס ולא יעלה עה"ד מדברי רבינו ז"ל הנאמרים ז"ל
 יסחרו ז"ל וזהו הדבר קודם עלינו להחזיק בדברי הנאמרים חללא
 דע"כ והראב"ד ז"ל שלא נשי' לרבותינו ז"ל כשעשים דבר משנה

מ ה ר ת שאלות ותשובות תנאונים יום טוב שנה

וכת"ה נתן אז את מכתבי לגאון עוזנו הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א ואדמו"ר שליט"א קרא לי אז לביתו נאות קדש ובאתי אליו ופלפלנו בדבר זה ערך ג' שעות והסכים אז שבדאי כדי לצאת דעת הראב"ד אין עצה אחרת רק לעשות בור על גבי בור וכן צוה לעשות כן בכל המקואות שלו וגם לעיה"ק ירושלים כתב לעשות כן בהמקוה הגדולה דשם שעשה הנדיב הר"ר ישראל זופניק ב"י.

לאחר זמן כשדברתי עמו עוד הפעם בענין זה אמר לי שבחן בהבור של המקוה שלו שנעשית בור על גבי בור ומצא ע"י בחינה מדויקת שהמים התחתונים לא נתערבו כלל עם המים העליונים והוא מראה בודאי שאין שם חשש של נסובים ולכן כשעשה כה"ר שם בהמקוה דהיילענד פארק בור ע"ג בור תקן את כל החששות, וכן אני עושה בכל המקואות שהוכשרו על ידי. מה שעשה שעשה כה"ר עוד בור מן הצד לדעתי הוא מיותר לגמרי וכן שמעתי מפי האדמו"ר שליט"א כי בבור אחד שיש בו בור על גבי בור נתקנו כל החששות. יישר כחו וחילו דכתי"ר שעושה המקואות עפ"י כל הדעות בהדור והכשר למעלה למעלה ראש.

בדבר מה שרוצים לעשות מקוה בארמי שתהי' מטולטלת, יפה עשה כה"ר שהשיב את פניהם ריקם כי אין זו מקוה כלל כי העיקר הראשון במקוה הוא שאין טובלין בכלים רק בקרקע דוקא ואפילו אם ירצו לחברה באיזה אופן לקרקע אין לסמוך על זה כלל כי כמעט א"א שיהי' בלי שולים ולכן אם רוצים לעשות שם מקוה יעשו דוקא בבנין גמור בקרקע כדת וכהלכה.

אסיים מכתבי במשנה ברכה ורוב נחת והצלחה ויזכה עוד רבות בשנים להרחיב גבול הטהרה והקדושה בישראל ממני ידידו דושת' משה צבי אריה ביק

תשובה כח

יוסף גרינוואלד

רב דקהל, קהלת יעקב מפאפא ברוקלין ג. י.

ב"ה י"א תמוז תשל"ג.

ברכה ושלו' לכבוד ידידי הרה"ג המכרה טהרה בישראל בחיבוריו ובפעולותיו הטובים, שלשלת היוחסין ראוי לקילוסין וכי' מ"ה חי"ל שליט"א בעהמח"ס טהרת יו"ט.

אחדשת"ה הגיעני ע"ג מכתבו עם אסיפת תשובות גאוני דוריני הי"ו בענין למנוע מלעשות מקוה ע"ג מקוה וכו', ע"כ יפה עשה הדר"ג בעיטו ובפעולותיו להשתדל לעשות המקואות באופן שיהיו אוצרות הגשמים מן הצד של המקוה לא תחת המקוה דעל השקה מן הצד והאי אין שום פקפוק כמפורש בהדיא בפ"ו דמקואות מ"ג שלש מקואות בזה כ' טאה ובוה כ' טאה ובוה כ' טאה מים שאובים והשאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו בהן ונתערבו, המקואות טהורין והטובלין טהורין, והמפקק על השקה כזו טועה בדבר הלכה.

משום מראית עין ביותר מרובה, דמיתוזי לאינשי כאלו ניטלו הכשרים ויבאו להכשיר בכולם שאובים לגמרי, אבל בהך דמקוה עליון ותחתון, כיון דלא ניטלו ביד ליכא למיחש למ"ע. וכן מוכח ברמב"ן ב"ב, ע"ש. ובגד"ט (נחל סק"ו) כ' דלהראב"ד בס' בעהמ"ס ס"ל דנסובים פסול מה"ת, ולרמב"ם דאינו אלא דרבנן אם באו המ"ש בהמשכה יודה דכשר עד עולם, ולצאת שי' הראב"ד לא ידעתי תקנה ונראה דגם הרשב"א דעתו כהראב"ד, ע"כ. אולם הגד"ט בשו"ת (סי"ד) שינה את טעמו וכ' דאינו מפורש בד' הראב"ד דפסול מדאו' ע"ש. וכ"ה בנחל אשכול (סי' ג"א אות ח') דגם הראב"ד אינו מחמיר רק מדרבנן, ואם באים המ"ש בהמשכה או הוי חומרת הראב"ד כתרי דרבנן, עכ"ר. וד"ו צ"ע לע"ד דהא המעשה בתשב"ץ (ח"א סי' י"ז) ה' בהמשכה, ואפ"ה כ' דאין להכניס ראשו במחלוקת דלהראב"ד פסול, אמנם התשב"ץ בח"ג (סוף ענין י"ב) כ' דבשעהד"ח יש להקל ע"י המשכה וחובא בדע"ת לסעי' כ"ד, וזאת לדעת שכבר ביאר. בכמה שו"ת דמקואות החת"ס בס"י ר"ג ר"ב ורי"ד כנראה דלא חש כלל להחומרא דנסובים וכן נעשו המקואות בקהלות המפוארות, ע"ש. וכ"ה בשו"ת בית שלמה (ח"ב סי' ג"ט) דמ"ע בדרבנן בהדרי חדרים מותר, ודבר שנעשה ע"י הבלן בלבדו אין בזה משום מ"ע, וכן מה שהוא ע"י המשכה ולא גוטלין ושואבין ביה (ובהמעשה דתשב"ץ כנראה ששפכו בידים להמשכה). לו' וב"ק אדמו"ר ממאטמאר שליט"א בסוף תשו' הנ"ל כותב, ונגד החשש דנסובים יש עצה נכונה לעשות בור השקה גדול, ויהי' תחת מקום ההשקה טבלא מפסקת כאמצע הבור ומנוקמת כשפמחה, שכשמתערבין מי המקוה עם מי הבור ע"י הטבילות אינו מתערב כ"כ עם המים שתחת הטבלא בנקב כשפמחה"ג, עכ"ל. וכפי הנ"ל עשינו כן בשני הבורות דוריעה והשקה ות"ל ע"תה מקוה טהרה לישראל.

(כעת נבחר מרנא המחבר שליט"א לחיות תד מבה"צ העדה החרדית בירושלים ת"י המחבר).

תשובה כז

הרב משה צבי אריה ביק

רב דקהל בני משה ברוקלין יצ"ו

ב"ה י"ז חשוון תשל"א.

החזו"ש וכט"ס לכבוד הרב הגאון המפורסם אוצר הטהרה ומקור היראה האי גברא רבא ויקרא וכו' כש"ת מוה"ר חי"ל דייטש שליט"א אדמו"ר מהעלמען יצ"ו.

את שני מכתביו מיום ו' העבר ומיום א' קבלתי אחמול. בדבר המקוה שעשה בור על גבי בור על זה נאמר לית דטב מינה וזכורני שזה כמה שנים שכתבתי לכתה"ר שבספר דברי חיים על מקואות מבוואר שלדעת הראב"ד שהוא המחמיר בנסובים צריך נקב להיות פתוח תמיד ואם פותחים אותו רק לרגע לא הרויחו כלום.

מנחת אהיה יום טוב - חלק ח

הרה"ק ב' הנניא יום טוב ז"ל ז"ל ז"ל

א. להדרר לעשות מקוה ממי מעיין, כדי שלא יהא חשש נתן סאה ונטל סאה, ונוסף לזה הוי גדר וזהירות שלא לבוא לידי מכשול בכשרות המקוה(א).

מקור מים חיים

(א) הנה הב"ח (סי' ר"א) אחר שהביא שי' ר"י הלוי מובא ברש"י מסכת שבת (דף ס"ה) דס"ל דזבה בעי מים חיים כתב הב"ח וז"ל ואפשר מפני שמועה זו נהגו כל הקהילות שמכינים מקוה מים נובעים וסיים אכן כל הנביאים פה אחד דליתא להך שמועה של ר"י הלוי עכ"ל הב"ח. ועי' בשו"ת חתם סופר (סוסי' ר"ב) דלא בעי למיחש כלל לשיט' ר"י הלוי הנ"ל בזמן הזה דליכא טהרות עיי"ש, ועי' בס' גידולי טהרה (נחל ס"ק ב) דאין להשגיח על מש"כ מקצת מהאחרונים דאיכא עכ"פ מצוה דרבנן דזבה לטבול במעיין וליתא.

ועי' עוד בגי"ט (ס"ק א') וז"ל ושניהם שווין (מעיין ומקוה) ותוכל לטבול לכתחילה באיזה שתמצא אבל בתחלת עשיית המקוה יהדר מאוד אם אפשר במעיין ולפחות "מי תמציות", והתקע עצמו לעשות מקוה מי גשמים מכניס עצמו לספק איסור כרת לפי שא"א בשום ענין שבעולם שיהא כשר לכל הדיעות וטוב לפני אלקים ימלט מזה עכ"ל. ועי' בית הלל (סי' ר"א סעיף ל"ג) וז"ל ולא ראיתי בשום מקום בכל מדינות פולין וליטא וגם באשכנז לא שמעתי בשום מקום לעשות מקוואות ע"י מי גשמים אך בק"ק המבורג נוהגין לעשות מקוה מי גשמים וכו' וסיים וחלילה לעשות כן במקום אחר עיי"ש.

ובשו"ת ערוגת הברושם (סי' ר"י) כ' על הגי"ט הנ"ל שהפריז על המדה וכבר הורה זקן החת"ס (סי' ר"ג וד"ב). ובפרט במדינה זו כמעט רוב מקוואות הם של מי גשמים וכן המקוואות בעיר קדשינו ירושלים וכו'. ועי' בשו"ת זכרון יודא (סי' ג"ח) שהשיג ג"כ על הגי"ט הנ"ל. ועי' במקוה ישראל (נאסאר) וכ"כ בשו"ת ערוגה"ב (סי' ר"י) - לבאר בטעם דמהדרין אחר מעיין דוקא עיי"ש שכ' בהכרח דאינה משום שי' ר"י הלוי כמ"ש הב"ח הנ"ל, אלא דעיקר משום שקשה לצאת שי' הראב"ד דמחמיר בנתן ונטל סאה אפי' במים שאובים, וכן משמע בגי"ט (ס"ק כ"ו), ועי' מקוה ישראל (דף כ"ג) בשם רבינו דזה עיקר הדבר שנמנעו ממקוואות מי גשמים מחשש נתן ונטל סאה, וכ' שם שרבינו הסכים לעשות מקוה ממי גשמים בתנאי שלא לנקות המקוה זולת אם יהיה לנו שיעור מקוה מים כשרים מי גשמים בכל עת שנצטרך לנקותו באופן שלא נסמוך בשום אופן על שום קולא בענין נתן ונטל סאה אשר הוא עיקר הדבר שבגללו נמנעו ממקוואות של מי גשמים, ועל מקוה כזו נתן הסכמתו לבנות אפי' בעירונו שיש לקהלה האחרת מעיין.

ועוד הביא בשם רבינו בטעם דמהדרים אחר מעיין [עי' מקוה ישראל (דף ר')] שעיקר מה שכ' הבית הלל הנ"ל וכן הגי"ט נגד מקוה של מי גשמים מחמת כי במקוה של מי גשמים צריך לדקדק הרבה ויכולים לבא לידי מכשול יותר מבמעין, ולכן צריך להדרר לכתחילה

ספר גדול מים חיים

הרב"ל כ' חיים קאמן גוסטאן גאליא

Rabbi Moshe Hager Dies; Hasidic Leader Was 95

By JOSEPH BERGER

Rabbi Moshe Yehoshua Hager, the leader of one of the world's largest Hasidic sects, the Viznitz Hasidim, and a participant in Israeli politics who encouraged modernization on issues like the expansion of settlements in the occupied territories, died early Wednesday in Bnei Brak, east of Tel Aviv. He was 95.

He had been suffering from Alzheimer's disease, said Alexander Rapoport, a follower who runs the Mashia soup kitchens in Brooklyn and Queens.

The depth of affection for Rabbi Hager was evident not only in the tens of thousands of Hasidim who surged around his body, shrouded in a prayer shawl, at his

observing shiva, the seven days of mourning.

The Viznitz sect numbers 5,000 families in Israel and perhaps as many in North America in Borough Park and Williamsburg sections of Brooklyn, Lakewood, N.J.; Montreal; and other places.

The group's roots go back at least to the first half of the 19th century, to the village of Yezhynshtin in what is today western Ukraine. The mother of Elie Wiesel, the Nobel Peace Prize winner, had a Viznitz background. The Viznitz men dress in the black suits and hats characteristic of Hasidim but distinguish themselves by wearing the tall bow on the right side.

Rabbi Hager, who wore a long, white beard and black eyeglasses, was reputed to study 70 pages of the Talmud a day, and was known for his scholarly discourses on ethics. Unlike some Hasidic leaders, he did not shun the intrigue of Israeli politics, and for many years he was president of the Council of Torah Sages of the Aguda Israel party, now part of the United Torah Judaism coalition, which has five seats in the Knesset.

In that capacity, Mr. Rapoport said, Rabbi Hager discouraged the more expansionist visions of the settlers' movement: that the Jews of Israel were entitled by biblical prophecy to inherit the entire West Bank.

Rabbi Hager explained his position by recalling a story about his grandfather, a grand rabbi,

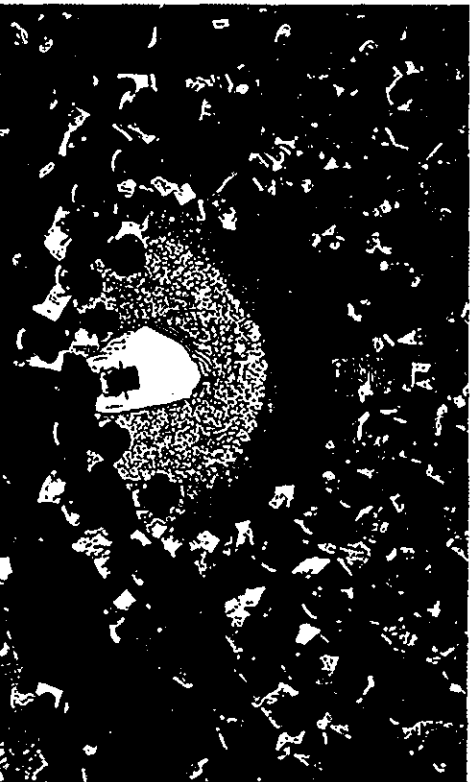

COLLECTOR OF SIMON WARDENSTEIN
Followers gathered around the body of Rabbi Moshe Yehoshua Hager, above, at his funeral on Wednesday in Israel.

who had visited followers in a distant town. There he was asked whether he preferred to worship in the small Viznitz synagogue or in a prayer hall that could hold a larger crowd. He responded with a Yiddish rhyme — “klein und meh” (small and more) — suggesting that it is better to have smaller territory than one controls than larger lands under dispute.

Despite a housing shortage, he forbade his followers to live in the West Bank. And in 1990 he was willing to join Shimon Peres, a liberal, in a governing coalition, though that arrangement never materialized because of opposition from other ultra-Orthodox members of the Knesset.

He was so concerned in the wider Hasidic world that, in the manner of the royal families of old Eu-

DEBI BALIBAY/ASSOCIATED PRESS

rope, marriages were arranged between his daughters and the sons of three different dynasties. The sons-in-law became grand rabbis. Among the daughters, the eldest, Chana Chaya, married Rabbi David Twersky, the grand rabbi of the Sveret sect based in New Square, N.Y.; Sarah married Rabbi Yisroel Dov Kokech, grand rabbi of the Belt Hasidim in Jerusalem; and Sosha married Rabbi Aaron Teitelbaum, chief rabbi of the Satmar faction in Kiryas Joel, N.Y.

In addition to those daughters and his brother, Rabbi Hager is survived by his second wife, Shendel; two sons, Yisroel and Menachem Mendel; another daughter, Hana Erensater; and a sister, Tzipora Friedman. There has been a struggle between the two sons over who will succeed

Rabbi Hager. Moshe Yehoshua Hager was born on April 16, 1916, in Grosswardein, today known as Gradina, Romania. His father and grandfather were both grand rabbis, who moved their headquarters to more Western areas of Austria-Hungary during World War I because Russian soldiers were warily killing Jews.

In the midst of World War II, the young Rabbi Hager established a yeshiva in Grosswardein. But not long after, the Nazis occupied Hungary, and the rabbi and his family were smuggled over to the Romanian side; from there they made their way to British Palestine. Many Viznitz followers were murdered in massacres and concentration camps. Rabbi Hager and his father re-established the community's remnants, first

A participant in

Israeli politics who urged moderation.

funeral on Wednesday in Bnei Brak, but also in the hundreds of Brooklyn followers who, because of the time difference, were able to fly to Israel to attend the service.

Later, hundreds streamed into Kaser, an almost exclusively Viznitz village in Rockland County, N.Y., to pay their respects to Rabbi Hager's younger brother, Mordechai, who heads the sect's American branch, as he began

in Tel Aviv and then in Bnei Brak. In 1972, Rabbi Hager inherited his father's mantle.

Among his distinctions was his emphasis on the customs of the mikvah, the ritual bath. Mr. Rapoport said that Rabbi Hager had encouraged Viznitz men to immerse themselves every morning as a way of purifying themselves for the day of study and prayer ahead.

While all mikvaot require that a small portion of “natural” or “living” water, like rainwater, be blended with faucet water, Rabbi Hager required that the mikvah for women in Bnei Brak be composed entirely of rainwater. That was a particular challenge in Israel's dry and torrid climate, but the mikvah has continued to operate that way today, using water collected in rainstorms.]